СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

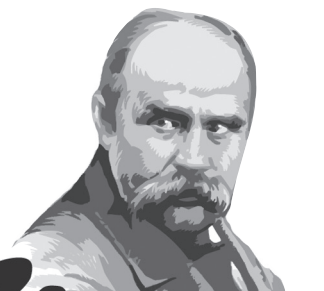

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

8 (1195), 23 лютого – 1 березня 2023

Фото з сайту Президента України

Президенти США і України відвідали Михайлівський Золотоверхий собор

20 лютого 2023 року Президент Сполучених Штатів Америки відвідав Київ з візитом солідарності.

У рамках візиту Президенти США Джозеф Байден та України Володимир Зеленський відвідали Михайлівський Золотоверхий собор, де їх зустрів Блаженнійший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній. Предстоятель Православної Церкви України подякував Джозефу Байдену за підтримку, яку він особисто, народ і уряд Америки надають Україні у боротьбі проти російської агресії. У розмові пан Байден згадав про свій попередній візит до Києва і відвідини Михайлівського монастиря, а також про зустріч з владикою Епіфанієм у Вашингтоні у вересні 2018 року.

На завершення візиту Предстоятель ПЦУ побажав Президенту і народу Америки Божого благословення.

Біля Стіни пам'яті Михайлівського монастиря Президенти США та України вшанували українських воїнів, загиблих у боротьбі з російським агресором.

Пресслужба Київської Митрополії Української Православної Церкви (ПЦУ)

Слово чесне, віще, зриме

20 лютого щороку Україна вшановує пам'ять Героїв Небесної Сотні, які ціною власного життя відстояли майбутнє нашої держави. Наприкінці 2013-го – на початку 2014-го в Україні почалися масові протести. Громадяни виступили проти політики тодішньої влади та її відмови від європейської інтеграції. У результаті тодішній президент Віктор Янукович та його соратники втекли за кордон. Кульмінацією тих подій, які дістали назву Революції Гідності, стало масове протистояння на Майдані Незалежності у Києві між протестувальниками та силовиками. Сталося це 18-20 лютого 2014 року – саме тоді загинуло найбільше людей.

Список Небесної Сотні відкрився 22 січня 2014 року. Спочатку від вогнепальних поранень у центрі столиці загинули активісти Майдану Сергій Нігоян і Михайло Жизневський. Того ж дня в лісі під Києвом знайшли тіло зі слідами тортур активіста Юрія Вербицького. До 18 лютого 2014 року налічувалося вже 9 загиблих, і з цього дня на Майдані почалися масові розстріли. Із 18 по 20 лютого загинуло 78 осіб, після 20 лютого – ще 20. Майже одразу всіх загиблих назвали Небесною сотнею, хоча насправді їх було більше ста.

Указом Президента України від 11 лютого 2015 року дату 20 лютого було встановлено як День Героїв Небесної Сотні.

***

Жалоби день і що не говори –
хоч сонячно, і сніжно, тільки в чорне
Небесна сотня дивиться згори,
де вітерець Майданом попіл горне.
Вогонь, і кров, і зрада, і брехня,
і люди під прицілом автомата
невже діткнуться завтрашнього дня,
де знав Тарас, що буде син і мати!
Жива реальність барикад і зон,
палати царські посеред жебрацтва –
потроху щезнуть, мов примарний сон,
але невже були сліпі ми, братці!
Мала дитина прийде на Майдан,
нехай вона усе-таки повірить,
що не до прірви ця її хода,
що лиш у зоопарку хижі звірі.
А нелюдам не місце серед нас,
якщо є пекло, хай усіх їх прийме,
і слово правди вимовить Тарас,
і буде воно чесним, віщим, зримим.
Все чорне змити б світлому дощу,
та біль народу, як морська безодня...
Хай Бог простить, якщо я не прощу
і не простить свята Небесна сотня.

23.02.2014

Віктор БОЙКО,
м. Харків

Сила, яка об'єднує

21 лютого – Міжнародний день рідної мови, свято, яке нагадує про право кожного розмовляти рідною мовою у своїй країні.

Українці це знову виборюють зі зброєю в руках. За українську мову, національну ідентичність та право бути господарями на своїй землі гинуть найкращі сини та доньки країни.

Росія, як і попередніми століттями, знищує українські книги, культурні надбання, полює на патріотичних відчайдухів, котрі на окупованих територіях продовжують боротися проти намагань агресора відтворити на одвічно українських землях совєтську територію з піонерськими маршами, радянськими піснями та агітплакатами.

Ми солідарні в підтримці кримських татар, чия мова, мовби українська, зазнає утисків і репресій з боку російських окупантів в українському Криму.

Як і раніше, очевидна істина: мова має значення. Це та рушійна сила, яка об'єднала українців і весь світ та веде до перемоги України. Підтримувати культурне розмаїття, захищати мови корінних народів, утверджувати українську мову як державну, посилювати обороноздатність держави – наше спільне завдання.

З Днем рідної мови!

Тарас КРЕМІНЬ,
Уповноважений із захисту державної мови

На нашому історичному шляху

Джо Байден є не тільки великим Президентом, а й найвищою мірою благородною Людиною, яка вміє прощати українському політикуму брехливо обурливі дурнуваті звинувачення на підмогу Трампові, виголошені українським депутатом і водночас московським агентом Деркачом, що їх так розкручували українські телеканали нової влади. Адже на кону стоїть не тільки свобода і гідність українського народу, а й честь народу американського, який підписом свого очільника гарантував безпеку українській державі після її ядерного роззброєння. А це якраз ті цінності, які сповідує американський Президент Байден, сповідує щиро і дієво. Може, саме через це він і є великим Президентом, а його діяльність у всіх напрямках глибоко гуманістична, бо просякнута ідеалами свободи та поваги до людей як у рідній Америці, так і у світі.

В усі його приїзди до Києва завжди звучав мотив любові до України та заклик до українських політиків збудувати велику справедливу й сильну державу. У напханому російською агентурою та рідним малоросійським мотлохом українському політикумі та й у всьому суспільстві далеко не всі це чули. Але частина все-таки чула і попри всі труднощі працювала для цієї мети. "Хоробрість і мужність українців нас усіх сьогодні вчить", "Київ запав мені у серце", – каже Байден і нині, у великий і скорботний для всієї України День Героїв Небесної Сотні. Добре, що саме в цей день неймовірного піднесення українського Духу він приїхав до нас і вшанував разом із Президентом Зеленським великий історичний подвиг українців, зокрема полеглих синів України, її безстрашних лицарів Небесної Сотні. Очевидно, що Президент Байден розуміє значення їхнього подвигу і схиляється перед ними у шані, бо й сам по-лицарськи любить свою прекрасну Америку. Так само розуміє він і значення ПЦУ для українського майбутнього, інакше не завітав би до Михайлівського Золотоверхого собору, що став справжньою цитаделлю української правди, свободи, незламності й жертовності у трагічну ніч Революції Гідності.

Хай завжди будуть з нами наші Герої Небесної Сотні, а з ними і всі наші Герої – і ті, які полягли за Україну, і ті, які продовжують знищувати клятих загарбників. Хай завжди нагадують нам про Україну їхньої мрії, справедливу до своїх громадян, рівних перед Законом, об'єднаних рідною українською мовою, рідною культурою і Церквою, з гідним соціальним забезпеченням, та породжують нестримне прагнення працювати над втіленням у життя їхньої мрії на нашому історичному шляху.

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ,
м. Полтава

“Колективний Захід вклав у цю війну вже стільки коштів і зусиль (щонайменше 150-200 млрд доларів) і вкладе ще значно більше, що вже не поступиться”.

365 днів запеклої битви, яка наближає Перемогу

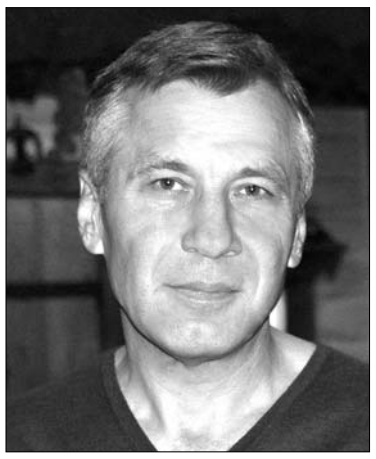

Віктор СКОРИК,
оглядач “Слова Просвіти”

12 місяців, 365 днів запеклої битви українського народу за свободу, за життя, за право бути собою, за майбуття. Битви проти людожерської московської орди, в якій вижити може лише одна сторона. Бо Москва, програвши цю війну, приречена на розпад – повільний, але неминучий.

Україна не може програти, бо за нас правда, за нас слава. І воля святая! Для українського народу “бути чи не бути” не є питанням, бо ми і словом, і ділом відповідаємо на нього однозначно: бути!

За цей рік наше суспільство стали дорослішим. На цілу епоху. До цього ми намагались наздогнати поїзд цивілізаційного часу, робили помилки, які виправляли здобутками, пройшли два славетних Майдани. Але за рік війни народ, суспільство ціною крові, праці, героїчних звершень не тільки наздогнали той поїзд, а й стали, фактично, його локомотивом, який повернув світ у нову епоху.

Отже, коротко про важкі, але звитяжні 365 днів війни добра зі злом, України з Ордою.

Українська армія протистоїть значно чисельнішій, озброєній до зубів силі, яка має на порядок більшу кількість важкої техніки, в десятки разів – боєприпасів, потужну авіацію і те, чого досі не мають ЗСУ, – ракети великої та середньої дальності. Ординське військо, оснащене, укомплектоване, навчене веденню війни, напало на нашу землю з планом бліцкригу, з парадним одягом у валізах для переможного маршу Хрещатиком через три-чотири дні. Такою бачили СВО московити, так передбачали практично всі аналітики й політики світу: Україна, на їхню думку, була приречена на швидку окупацію, оскільки сили катастрофічно не співмірні, перевага Московії колосальна.

Але цей бліцкриг врешті обернувся втечею московського бундючного хижака з-під Києва, з Чернігівщини, Сумщини, а потім – розгромом, який скасовував початкові успіхи московитів-окупантів на Харківщині, з втратою не тільки особового складу (а їх було немало), а й великої кількості важкої техніки, яка стала трофеями для ЗСУ. Цей вдалий великий наступ дозволив нашому війську звільнити величезні території і надовго перехопити ініціативу у війні. На цій хвилі було оточення і звільнення Лиману, прорив наших військ на терени Донецької та Луганської областей. Згодом була звільнена правобережна Херсонщина. Водночас наше військо утримує ворога на лінії Бахмута вже шість місяців безперервних запеклих боїв, під час яких перемолочено десятки тисяч елітних ворожих сил.

Що побачили ми і весь світ за цей час у ході боїв?

Могутню силу духу українського народу, нечуваний в історії героїзм та завзятість в обороні, від якої у захваті весь світ.

Українці завдали великих втрат москвинській армії та оголили застарілу кондовість їхньої тактики, її убоге керівництво та крихкий моральний дух війська у реальних боях.

Українські війська виявилися напрочуд адаптивними, меткими та креативними. Вперше в сучасній війні ЗСУ масово впровадили ефективне застосування безпілотників.

Децентралізоване командування, що в крові вільнолюбивих українців, помножене на хист оперативного планування, виявили численні системні недоліки ворога, що (в межах можливого, за браком необхідного озброєння і боєприпасів) сприяло організації низки нищівних ударів по ворогу, які Москва пояснювала або “жестами доброї волі”, або “отріцатєльними наступлєніямі”. Ми ж спостерігали ганебну втечу.

За цей час маленький потічок західної зброї, що дійшов у лютому-березні 2022 року, з часом набуває сили, стає зашморгом, затягнутим руками українського воїна на шиї терористичної Москви.

Послідовно з’явилися високоточні реактивні системи залпового вогню HIMARS, САУ, артилерія з Франції, Польщі та інших країн, які дозволили Україні розбивати московитські командні пункти, склади боєприпасів та паливні бази.

Збір і об’єднання розвідданих у режимі реального часу (за підтримки НАТО), інтеграція розвідки ЗСУ у спільну систему надала можливості українським підрозділам виявляти цілі вчасно, значно переважаючи в цьому технологічно відсталі сили окупантів.

Поступово зміцніла система протиповітряної оборони ЗСУ, яка тепер спроможна ефективно нищити ворожі ракети та безпілотники, значно обмежити терор, націлений на цивільне населення в українських містах (світла й тепла в наших помешканнях маємо вдосталь ось вже більше тижня) і, що дуже важливо у військовому вимірі, – перешкоджати військово-повітряним силам Москви безкарно ширяти небом України. Так, не всіх хижаків ми можемо (поки що) знищувати у нашому небі; балістичні та гіперзвукові ракети – на жаль, ще недосяжні для нас цілі. Але вже незабаром і ця прогалина в обороні нашого неба буде надійно закрита: на допомогу від партнерів із США, Нідерландів, Франції та Італії до нас ідуть “Петріоти” та смертельно кусючі “Мамби”, саме ця парочка вміє нищити літаючу смерть.

Звісно, нам хочеться більшої допомоги для ЗСУ. Але є об’єктивні чинники, про які я раніше писав докладно, тому зараз не акцентую.

Знову підкреслю, що Україна не була готова до війни. Факт прикрий, сумний, трагічний, але так було. Факти – вперта річ. Але, як виявилось, не тільки Україна не була готова до такої війни, а й певною мірою весь світ і, особливо, Європа, яка вважала, що їй нема чого занадто турбуватися. Тактично вона не помилялась – Москва на них не наважувалась (поки що) нападати.

Але це була **стратегічна помилка**: такого героїчного опору, який виявила Україна, Європа аж ніяк не очікувала. Незламний опір українського народу навалі московитів Європу заскочив зненацька.

І лише в ході Великої війни європейці побачили, що їм загрожує в перспективі, якщо Україна буде окупована. Вони не тільки побачили варварство Москви, вони зрозуміли, що Москва не бажає ні з чим і ні з ким рахуватись, а пре далі, попри погрози, санкції та власні втрати. Вони нарешті побачили реальну загрозу в близькому майбутньому. Солодкий сон розуму закінчився. Домовитися з Московією неможливо, вона хоче все, без компромісів. Москва приспала Європу ін’єкціями енергоресурсів, накачала економічні м’язи на цьому, тож пішла в атаку на світовий правовий устрій нагло і безжально. Кремль бачив, що за великим рахунком Європа не була готова до війни з Московією.

Фото з сайту Президента України

Коли ж почали шукати зброю і боєприпаси для України, то раптом виявилось, що боєприпасів – з практики інтенсивного їх використання в поточній війні – вкрай обмаль на складах і ще менше виробляється, що техніки не тільки мало, а вона ще й не в кондиції і, щоб довести її до ладу, потрібно багато часу – часто навіть не місяці. Тому необхідні екстрені дії.

Ось останній показовий приклад. Танкова коаліція. Довга історія, яка після Рамштайну-9 закінчилась остаточним рішенням: постачанню Україні танків західного зразка бути! Але чому Німеччина опиралась так довго і затято? Чому Шольц вимагав, щоб згоду на це давали всі разом, колективним Заходом?

Не тільки тому, що йому потрібна позитивна суспільна думка громадян, а ще й тому, що Шольц розумів: обіцянки, які багато хто давав щодо постачання танків, якщо “на це згодиться Німеччина” (яка є виробником основних танків “Леопард” в Європі), виявляться порожніми цяцянками, або багато хто з обіцяльників лукавив.

Лукавство чи не лукавство, але виявилось, що танків, готових до бою, мало, навіть відверто застарілих. І Шольц це розумів, знав. І саме він тепер тисне на всіх, щоб це питання вирішувалося швидко і ефективно. Не галас є мірилом ефективності, а дії, реальна робота і реальне бачення того, як все є насправді. Шольцу нема чого закинути, він нещодавно став канцлером, і тепер йому потрібний час і великі зусилля, щоб розчистити ті Авгієві стайні, які засмітились за десятки років недбальства.

Попри все, я впевнений, що все-таки щонайменше 300 танків до квітня-травня надійдуть в Україну від наших партнерів. Щоправда, серед них майже половина буде модифікованих на Заході танків Т-72. Чи знайдуть, чи підготовлять більше саме танків західних зразків? Думаю, що так, але вже в червні-липні. Я ще й сподіваюсь на те, що **США нададуть додатково вагому партію “Абрамсів”**, яким улітку нічого не заважатиме. Саме тоді ЗСУ набудуть часу й сили для свого стратегічного наступу. До речі, перша партія французьких майже-танків **AMX-10 RC** вже надходить у наше військо, це гарна техніка для весняних боїв.

Танки дуже потрібні нашому війську. Але головна проблема для Збройних Сил – ракети, снаряди, боєприпаси.

“Очевидно, що ми перебуваємо в гонці матеріально-технічного забезпечення”, – сказав нещодавно генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг. У наших партнерів вже є розуміння і готовність діяти в цьому напрямку.

Тому, враховуючи становище на фронті, прогнозування бойових дій сторін, а також оцінки наявних можливостей, у часі постачання для потреб ЗСУ можна розділити на два часових кластери: **поточні** та **наступні**.

Поточні: снаряди, ракети малої та більшої дальності, інтенсивне насичення системами ППО (особливі – IRIS, NASAMS та MAMBA).

Наступні: батареї PATRIOT (як остання, базова ланка створення інтегральної ППРО), танки (західних зразків), а також гібридні авіаційні бомби (GLSDB), які пристосовані для наземного пуску на дальність 160 км.

І в жодному разі не слід забувати про **перспективні** постачання, а саме – ракети великої дальності, літаки та гелікоптери.

Винищувачі F-16 і тактичні ракети ATACMS із радіусом дії 300 кілометрів будуть на озброєні ЗСУ! Всьому свій час. Жодних “червоних ліній”, накреслених Москвою, вже не існує. Про це, звісно, політики з Білого Дому не говорять публічно, бо на те вони й політики у владі. І про Крим як найжирнішу “червону лінію” імперської Москви (за моїми уважними спостереженнями буквально останніх днів – висловлювань і дій провідних, відповідальних політиків, не популістів, у США і не тільки) теж можна забувати. Є розуміння у відповідальних держмужів, що без Криму перемога буде пірровою, бо Москва власне отримає мандат на застосування сили у подальших своїх планах, а разом з нею отримають такий же руйнівний для світу мандат чимало бажаючих пограти своїми м’язами на геополітичному полі битви.

Понад те, я певен і бачу, що в Москві теж прийшли до розуміння двох речей: їхній мотлох під назвою “червоні лінії” вже мало кого лякає, час для гри сплив. Коли путін закінчив свою останню промову-лякалку словами “я не блефую”, то це, за психологічними ознаками, є свідченням того, що блефує і розуміє: його блеф вже ні на кого і ніяк не діє. У Кремлі “силу” свого блефу теж знають і в перемогу не вірять.

Цікаво ще ось таке: “опозиціонер” Навальний заявляє, що Крим без питань треба повертати, і Україна повинна мати кордони станом на 1991 рік. (Раніше він теж казав, що “Крим наш”). Треба розуміти, що нічого просто так не говориться в тоталітарній Московії, у кожного ЛОМа є своя роль. Навіть в “опозиціонера”, засланого на галери. Сказане Навальним є зондуванням, промацуванням суспільної реакції. Словом, як казав Горбачов: “Процес пішов!”

Тим часом продовжимо про головне – про зброю. Для всіх названих кластерів постійно і у великій кількості повинні бути – снаряди, снаряди і снаряди. А також безпілотники – тисячі, а краще десятки тисяч, різних – атакуючих, розвідників, камікадзе; малих і великих, малої і великої дальності.

Виконання цих кластерів є тими необхідними щаблями, які послідовно ведуть нас до переваги над ворогом. Отже, до вершини – до нашої перемоги.

А для тих, хто не вірить у солідарність світу свободи і демократії, а вірить у те, що вся ця допомога є лише намаганням колективного Заходу отримати дивіденди від розподілу світу та джерела надприбутків у цій війні “нашими руками і життями”, у мене є гарна звістка: колективний Захід вклав у цю війну вже стільки коштів і зусиль (щонайменше 150-200 млрд доларів) і неминуче вкладе ще значно більше, що вже не поступиться. А свої кошти відіб’є потім, бодай частково, за рахунок Москви: вистачить всім – і їм, і нам. Та не це є головною метою Заходу в цій війні. Хоча така компенсація була б

справедливою. Справжня мета – зробити світ таким, щоб у ньому панувало право, а не розбій. Від цього прибуток буде всім, і не за чийсь рахунок, а тому що світ без воєн буде вільно набувати, а не втрачати. Щоб світ не був грою з нульовим результатом, як цього прагне Московія, а був світом вільного, взаємовигідного розвитку.

Є й “погана” новина для тих, у кого ідіосинкразія на терміни і принципи демократії та свободи, тих, хто сприймає з лукавістю допомогу Заходу, мовляв, хай зараз допомагає, а нам потім своє творити – “любу нам” автократію або диктатуру тощо. Відповідь: знову ж таки, демократичний світ настільки вже вклався у допомогу Україні, що він буде тримати під контролем свої матеріальні та нематеріальні внески, під ретельним аудитом – весь хід демократичних реформ; наші партнери послідовно наполягатимуть на становленні, зміцненні та розвитку широкої мережі інституцій демократії у нашій державі та суспільстві. США і Європі нові зразки Угорщини та інших не потрібні. Занадто великі ризики і дуже значні ставки зроблені на Україну, тож “розбудовувати” тут диктатуру і автократію – не це є їхнім планом. Їм, як власне і Україні, потрібні вільні, демократичні держави, безпечні і дружні. ЄС і НАТО – наша мета, наш спільний шлях і наша спільна оборона від лютого зла. Благо, що в Україні є значний, критичний суспільний запит на такі реформи. Тому, в кінцевому “рахунку”, все буде добре і для нас, і для наших партнерів. Іншого шляху у нас і немає. І це чудово!

Насамкінець повернемось у нинішні дні.

Байден у Києві!

Це вчинок хороброго і мудрого чоловіка. Людини, відданої справі торжества свободи. Данина героїчному українському народові і водночас потужний сигнал-імпульс для нашого народу, для нашого війська – друзі-українці, я, Президент США, з вами, Сполучені Штати Америки твердо стоять пліч-о-пліч разом із вами в цій важкій війні з імперією зла.

Ще це дзвінкий ляпас Москві, всій імперській нацистській наволочі. А також це сигнал усьому світові – кожному свій, відповідно до того, хто чого хоче; це чітке, артикулюване повідомлення, що бажання погратися в насилля буде гарантовано покаране.

Зізнаюсь: я очікував на цей візит, я відчував, що Джо Байден наважиться на це, здогадувався, що запланований візит до Польщі був фактично прикриттям для створення слушної нагоди несподівано приїхати у столицю українського народу, який виборює своє життя і свою честь у війні з імперією мороку. Дуже сильний хід! Для нас і всього світу. Саме у цей поворотний момент у ході війни, напередодні річниці початку великомасштабної ординської навали.

Президент США ще й привіз гостинці: черговий транш допомоги на суму 500 млн доларів. Так, саме те, що зараз конче потрібно, – снаряди, ракети, гаубиці. Так, це чудово! Та інколи вчасне слово підтримки, сказане публічно на весь світ, важить більше, ніж зброя. Бо слово – потужна зброя і потужний стимул. Байден зробив це!

А наостанок він залишив нам цей напис:

Слава Україні!
Підпис: Джо Байден.

Відтепер гасло “Слава Україні!” не перекладається, тільки транслітерація.

***

Днями відбувся дуже вагомий саміт – Мюнхенська безпекова конференція.

Канцлер Німеччини Олаф Шольц: *“Ми докладаємо усіх зусиль, щоб надати перші танки Leopard дуже скоро. Також почались тренування солдатів”.*

Президент Франції Еммануель Макрон назвав чотири поразки Путіна. Перша – на полі бою. Друга – поразка колоніальної ментальності. Третя – консолідація військових сил України та НАТО. Четверта – місце, яке тепер займає Росія у світі.

Увага! США вперше офіційно заявили, що Московія визначена як держава, що коїть злочини проти людства в Україні.

Віцепрезидентка США Камала Гарріс: *“Щодо дій Росії в Україні ми вивчили докази. Ми знаємо правові норми. І немає жодних сумнівів у тому, що це злочини проти людяності.* ***Сполучені Штати офіційно визначили, що Росія скоїла злочини проти людяності.*** *І я кажу всім тим, хто вчинив ці злочини, та їхнім начальникам, які беруть участь у цих злочинах: ви будете покликані до відповіді”.*

Генсек НАТО Єнс Столтенберг наголосив, що перемога Росії становитиме небезпеку для світу: *“Якщо Путін виграє в Україні, це стане знаком для нього та інших авторитарних лідерів, що вони можуть використовувати силу, щоб отримати те, чого бажають. Це зробить світ більш небезпечним і вразливим. Тож підтримка України – це не лише моральне рішення, це наша безпека”.*

Верховний представник ЄС Жозеп Боррель: *“Ми витратили забагато часу на прийняття критично важливих рішень, зокрема, про надання танків. Для перемоги у класичній війні потрібні танки. Ти не виграєш без цього виду зброї. Члени ЄС мають швидко надати Україні зброю, яка у них є, на додачу до тієї, яку вони уже пообіцяли”.*

Головним підсумком конференції є той факт, що допомога Україні набула форми чіткої довгострокової політики. Тобто, тепер допомога переходить від фази прийняття рішень поспіхом, сьогодні на завтра, дискретно і не впорядковано. Наші партнери усвідомили: щоб прискорити наближення перемоги у цій війні, потрібно, як це не здавалось би парадоксальним, мати довгострокові плани постачання озброєння, чітко розраховувати послідовність кроків до перемоги. А головне, вони повірили в Україну остаточно, усвідомили свої помилки минулого і готові до того, щоб їх виправити.

Я не вірю в будь-який наступальний успіх московської орди, хоч як би вона не бажала цього, особливо напередодні сакрального для них дня злочину – 24 лютого.

У них, ворогів, є велика перевага лише у трьох аспектах: потенційно – більша кількість особового складу, але це зараз лише частково актуалізовано, тому не є чинним найближчим часом (а надалі, коли в ЗСУ надійде в достатній кількості західна важка зброя, яка на ціле технологічне покоління випереджає зброю орди, кількість особового складу різко зменшить своє значення у війні); друге – ворог має ракети великого радіусу дії, яких у нас немає; третє – у ворога в наявності щонайменше 1200 літаків і сотні гвинтокрилів, що кількакратно переважає кількість авіації у ВПС України.

З першим ми розібрались раніше. Тепер про друге: високоточних ракет у ворога вже обмаль, він їх вже змушений економити. Над цим добряче попрацювали наші ППО і економічні санкції наших партнерів. А ті, що б’ють з “точністю” 1-2 км, – таких багато, але це зброя терору цивільного населення, для військових дій у сучасній війні такі ракети неефективні.

Третє, щодо літаків, то значна перевага противника – це єдина, по суті, істотна перевага, яка залишилась у ворога. Така перевага певне й спокусила багатьох аналітиків на спекулятивні прогнози, в яких малюється ледь не грядущий апокаліпсис авіанальотів. Теоретично це можна припустити, але це марне припущення. Бо практично такі нальоти на фронті безглузді — наші війська мають навички розосереджуватися, маневрувати, грамотно окопуватись, а ППО і кількісно, і якісно сильно зросла за рік війни. Наліт – марні втрати нальотчиків. Наліт на місто більше має шанс на терористичний “успіх”, оскільки це не воєнна дія, така дія аж ніяк не вплине на положення на фронтах та на хід війни загалом.

Тож прийдеться московитам і далі вправлятися в ординській тактиці на фронтах: зносити все начисто багатомісячними обстрілами в тому пункті, на який вони наступають. Зносять все під нуль, будь-то фортифікаційні укріплення в полі або село чи місто, мале чи велике. Як знесли десятки сіл до того, як знесли Сіверськодонецьк, Маріуполь, зносять Бахмут і багато-багато інших. Ця тактика не нова, так було і в Маріуполі, і навіть у ДАПі в 2014–2015 роках. Ба більше, це “ісконная” тактика їхніх антицивілізаційних пращурів-ординців: або здавайтесь, або повне знищення всього і всіх.

Московити добре розуміють, що у них є ще хоч якісь примарні шанси, доки не надійшла масштабна допомога українцям важкою технікою і боєприпасами. Навесні будуть, безумовно, точитися запеклі бої, але, певно, без значних просувань і великих сюрпризів.

А ось коли річище поставок наших партнерів досягне повноводдя, тоді почнуться основні події. Буде важко, але стрілка компаса війни впевнено вказуватиме напрямок на схід і південь.

І насамкінець. Бажано бути гарно поінформованим оптимістом і всіма силами, які у кого є, і чим хто може, наближати нашу перемогу.

Slava Ukraïni! Слава Україні!

Допомога ЗСУ від Рівненської “Просвіти”

У ці лютневі дні, коли війна добігла свого річного календаря, коли сподівання на її завершення дещо відтермінувалися, ми так само непохитно віримо у Збройні Сили України, ми віримо у непереможний український народ, у кожного українця, який щодень, щогодини докладає зусиль, аби наблизити перемогу.

Від імені просвітянського волонтерського штабу сприяння обороні України та від бійців ЗСУ з Бахмута, Куп’янська, Лимана, Покровська та інших міст ми вчергове висловлюємо щиру вдячність всім, хто в міру своїх можливостей, а то й понад, робить все для того, аби нашим бійцям було комфортніше боронити рідну землю від окупанта.

Дякуємо: українцям з Америки – Товариству української мови у м. Чикаго (США), очільники – Віра та Богдан Боднаруки; Борису Петрушину – директору навчального центру “ГРАНД”; Олександру Вертипороху – керівнику відділу внутрішнього аудиту компанії “Revolut”; Іллі Пальчевському, який інвестує в український бізнес.

Все це наближає нас до перемоги!

Слава Україні! Слава ЗСУ!

Рівненське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Антон Коломієць: “І хай все у вас буде добре…”

Минув 40-й день від дня смерті просвітянина, відомого українського тележурналіста і телережисера Антона Коломійця.

Антон Васильович Коломієць народився 16 грудня 1988 року в мальовничому селі Круглоозерка на Херсонщині. Батьки з юних літ залучали його до участі в художній самодіяльності найкращого в області Круглоозерського сільського Будинку культури. Перемоги на обласних та всеукраїнських конкурсах читців та солістів-вокалістів засвідчили неабиякий талант Антона, який, як і його рідна тітка Наталія Коломієць, писав поетичні рядки, присвячені рідному селу, українській мові та Україні.

По завершенню Херсонського державного університету Антон Коломієць розкрив свої журналістські здібності на посаді тележурналіста Херсонської обласної державної телерадіокомпанії “Скіфія”. Глядачі телеканалу “Скіфія”, який згодом трансформувався у Херсонську філію “Суспільного”, полюбили запального й щирого телеведучого. Шість років поспіль мешканці смаглявої Таврії вслухалися до його порад у щоденному прогнозі погоди. Його колега Олена Юдіна згадує: “*Без його прогнозів погоди шість років поспіль з дому не виходив жоден херсонець, без його традиційного “І хай все у вас буде добре” не починався новий день. Ефіри з ним були “заряджені на позитив”, усмішка не сходила з облич – ні його, ні ведучих, ні гостей. Антон завжди був з Україною в серці, з гордістю носив вишиванки, співав українські пісні, цінував все наше”.*

Згодом він обійняв посаду режисера обласного телебачення. Як зазначає заслужений журналіст України, багаторічний очільник ОДТРК “Скіфія” Валерій Долина: *“Ранкова програма на телеканалі “Скіфія” виходила багато в чому завдяки зусиллям саме Антона Коломійця”.* Його віршовані експромти, життєдайна енергія додавали телевізійникам тієї родзинки, якої інколи бракує і нашим центральним каналам телебачення.

Антон Коломієць мав активну громадянську позицію щодо утвердження української мови в усіх галузях суспільства на рідній українській землі. Він неодноразово брав участь у просвітянських акціях та конференціях. Від 2016 року активно підтримував організацію та проведення відкритого Благодійного конкурсу-фестивалю українського слова “Відлуння душі” пам’яті Наталі Коломієць. 2016 року на зазначеному фестивалі переміг конкурс серед солістів-вокалістів, а 2018 року та 2019 року – взяв активну участь у роботі журі просвітянського фестивалю.

У червні 2017 року Антона Коломійця обрали до складу Правління Херсонського обласного осередку Громадської організації “Молода Просвіта”. З грудня 2018 року до лютого 2022 року він був активним учасником засідань артлабораторії “Українська Хата – талантами багата” Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара. Українські пісні у його виконанні наснажували херсонців, заохочували їх співати та розмовляти українською.

Після реорганізації телеканалу “Суспільне. Херсон” Антон працевлаштувався на інших херсонських каналах – “Твій плюс” та “ВТВ плюс”. Його робота в прямих ефірах додавала сил і віри в перемогу світла над темрявою.

Від перших днів широкомасштабного вторгнення москалів на Херсонщину Антон фіксував і виставляв на своїй сторінці в мережі Фейсбук акції громадянського спротиву в українському Херсоні. А потім зі зброєю в руках пішов боронити рідну Україну від орди рашистів. Він героїчно захищав українські міста, проте 25 грудня 2022 року, в день Різдва Христового, серце полум’яного захисника української державності Антона Коломійця було вражено підступною кулею ворога в боях під Бахмутом...

Висловлюємо щиросердні співчуття творчій родині Коломійців, його дружині Юлії та двом маленьким синам. Сумуємо разом із рідними та близькими Антона. Ця болісна втрата залишиться в пам’яті і серцях усіх, хто знав і любив його. Слава Герою!

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури України, голова Херсонського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

“Український народ продемонстрував світові приклади мужності, стійкості, сміливості, кмітливості та єдності перед жорстоким ворогом”.

“Вистояли – переможемо!”

Інформаційні матеріали Українського інституту національної пам’яті до річниці повномасштабного вторгнення РФ в Україну

365 днів від початку злочинного повномасштабного вторгнення росіян в Україну виповнюється 24 лютого. Цей напад став кульмінацією загарбницької війни, яку Москва розпочала проти України 9 років тому з окупації Криму у 2014 році.

Своєю збройною агресією **Росія розв’язала першу в XXI столітті континентальну війну в Європі**, підірвавши систему колективної світової безпеки, встановлену після Другої світової війни. Світ знову зіткнувся з режимом, який прагне силової ревізії кордонів і прямує до новітнього тоталітаризму. Цей режим назвали “рашизмом” для означення псевдоідеології, замішаної на поєднанні ідей фашизму й більшовизму, нацизму та євразійства, реваншизму і ксенофобії, що прикриваються “православ’ям” та “величчю російської культури”.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну **остаточно зірвало маску з агресивного путінського режиму**, що 9 років прикидався “миротворцем” та “третьою стороною” у війні на сході України, поширюючи на весь світ дезінформацію, брехню про “Донецьку та Луганську народні республіки”, які насправді є підконтрольними Москві окупаційними режимами в Донецькій та Луганській областях України. Путін намагався переконати світ, буцімто в Україні триває “громадянська війна”.

Останні 30 років **Російська Федерація цілеспрямовано підживлювала імперські амбіції**, що зазнали удару через розвал Радянського Союзу, й відпрацьовувала методи відновлення імперського проєкту. Проводила військові спецоперації під різними назвами – “інтернаціональна допомога”, “примушування до миру”, “внутрішній громадянський конфлікт”, “операція з повернення до складу Росії”, “визволення”, “спеціальна військова операція”.

За рік, що минув від повномасштабного вторгнення, **Український народ продемонстрував світові приклади** мужності, стійкості, сміливості, кмітливості та єдності перед жорстоким ворогом, що чисельно переважає.

Метою російської агресії є не просто загарбання територій, а **знищення нашої національної ідентичності, геноцид українського народу**. Російська держава й ідеологія рашизму, яку сповідує російський політикум, офіційно заперечують існування українців як окремої нації, а ті, хто не погоджуються з цим, підлягають фізичному знищенню.

На тимчасово окупованих українських територіях **росіяни повторюють найгірші практики нацизму** – масові розстріли, депортації, знущання з цивільного населення, умисне плюндрування та розкрадання приватної власності та цінностей. Різанина в Бучі, Ізюмі, масове знищення людей у Маріуполі стали наочним проявом геноцидної політики Москви. Звірства, воєнні злочини, зґвалтування, вчинені російськими загарбниками в Україні, шокували світ.

Не маючи спроможності перемогти на полі бою, російська держава-терорист вдається до **варварських обстрілів українських міст та критичної інфраструктури**. Більшість ракетних атак були націлені на цивільні об’єкти. Руйнуючи нашу енергетику, російські терористи прагнуть спричинити в Україні гуманітарну катастрофу та суспільний хаос, знищити економіку та позбавити міста життя.

Повномасштабний напад пришвидшив консолідацію української нації. Національна єдність стала основою успішного спротиву. Наступ військ РФ вдалося зупинити завдяки спільним зусиллям українців, які стали на захист держави в лавах Збройних сил України, Національної гвардії України та масового волонтерського руху.

Перемога України – запорука світової стабільності. Шляхом брутального, демонстративного порушення норм міжнародного права, РФ прагне демонтувати міжнародний порядок, заснований на правилах, зруйнувати єдність демократичних країн та повернути світ в епоху імперій, сфер впливу та колоніальних воєн.

Замість сили права Москва прагне нав’язати світові право сили. Реалізація цього російського сценарію неминуче призведе до хаосу, воєн, конфліктів та глобальної нестабільності у світі. Враховуючи такі глобальні виклики, як зміна клімату, скорочення природних ресурсів, нестача продовольства, путінський сценарій поставить людство на межу катастрофи. Тому світ має об’єднатися – щоб зупинити Росію.

Героїчний опір українців – це не лише боротьба за фізичне виживання Українського народу та свободу країни. **У цій війні Україна захищає свій європейський вибір**, свої ідентичність і цінності як частину європейських. Українці проливають кров за вільну, демократичну Європу.

Ми вдячні союзникам за потужну військову, політичну, економічну, фінансову та гуманітарну підтримку. Втім, **для остаточної перемоги Україна потребує ще більш консолідованої допомоги**, передусім у військовій сфері.

Українці вистояли й довели свою спроможність перемагати російську військову агресію. У лютому 2022 року чимало політиків на Заході були переконані, що ми не вистоїмо проти цієї навали. Але за рік великої війни Збройні сили України захистили Київ, вигнали окупантів з півночі України, провели успішні Харківську та Херсонську наступальні операції.

Сьогодні Україна **ефективно стримує російську збройну агресію завдяки зусиллям на військовому, дипломатичному, інформаційному фронтах**, а також потужній міжнародній допомозі. Ми боротимемося, доки не звільнимо від окупанта останній сантиметр української землі. Тож наше суспільство має й надалі залишатися консолідованим для перемоги над агресором і розбудови демократичної правової держави в сім’ї європейських народів.

Від 2014 року Україна бореться за суверенітет і соборність. Російський агресор тимчасово окупував окремі українські землі. Але всі вони обов’язково будуть звільнені. **Україна переможе ворога й відновить територіальну цілісність. Вистояли – переможемо!**

2014 р. Початок російсько-української війни за незалежність

Агресія РФ проти України шокувала українське суспільство, проте не стала несподіванкою для експертів і політологів, які відстежували тенденції змін у зовнішньополітичному курсі Росії від приходу до влади Путіна.

Спусковим гачком для початку збройної агресії Російської Федерації проти України стала Революція гідності (21 листопада 2013 року – 20 лютого 2014 року), коли українці повстали проти узурпації влади корумпованим кланом президента Віктора Януковича та зміни зовнішньополітичного курсу з євроінтеграційного на проросійський.

Після масового розстрілу учасників Революції гідності та втечі багатьох високопосадовців, передусім Януковича, керівництво РФ вирішило скористатися тимчасовим вакуумом влади в Україні, деморалізацією силовиків для захоплення територій України без суттєвого спротиву з боку жертви та міжнародної спільноти.

Російське керівництво віддавна розглядало південні та східні регіони України як ахіллесову п’яту – через них зручно здійснювати втручання в українські справи. Хоч офіційно Москва ніколи не заявляла про претензії на ці території, однак надавала неформальну підтримку сепаратистським угрупованням на зразок “Донецької республіки”, “Донбасу за Євразійський союз”, “Єдиного Донбасу” тощо. У 2014 році чимало активістів із цих середовищ стали обличчями антиукраїнських заколотів.

З Кримом ситуація була ще складніша. Надання статусу автономії відвело загрозу сепаратистського конфлікту на кшталт абхазького, південноосетинського та придністровського. Утім, як виявилося, це рішення лише відтермінувало проблему.

20 лютого 2014-го розпочалася активна збройна агресія Росії проти України з переміщенням російських військових підрозділів у Крим та в районі Керченської протоки. Ця дата зафіксована на відомчій медалі Міністерства оборони Росії “За повернення Криму”. А в заяві Верховної Ради України від 21 квітня 2015 року та в Законі України “Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення дати початку тимчасової окупації” 20 лютого 2014 року визначено днем початку російської агресії.

У лютому – березні конфлікт розвивався в Криму. Туди зайшли російські військові без розпізнавальних знаків; із місцевих жителів створювали та озброювали іррегулярні формування найманців, їх використовували разом із підрозділами збройних сил РФ, дислокованими в Криму. На півострові встановили режим воєнної окупації.

Також до початку квітня 2014-го Росія почала реалізовувати план “Новоросія” та дестабілізувати ситуацію на сході країни – підбурювати антиукраїнські протести, захоплювати будівлі обласних державних адміністрацій і правоохоронних органів. 14 квітня виконувач обов’язків Президента України Олександр Турчинов оголосив про початок антитерористичної операції із залученням Збройних сил України.

Перший період збройного конфлікту на сході України – початок квітня до 19 вересня 2014 року.

Контрольовані спецслужбами Російської Федерації озброєні бандитські формування захоплювали адмінбудівлі та проголошували створення “народних республік”. Самозвані лідери контрольованих РФ угруповань “ДНР” і “ЛНР” провели фіктивні референдуми про відокремлення від України.

Україна долала “гібридну агресію” РФ, а в червні сили АТО розпочали активні дії зі звільнення території Донецької та Луганської областей від російських терористичних осередків. Провели операції, щоб звузити коло ізоляції, блокувати постачання терористичним угрупованням озброєння, боєприпасів, людських ресурсів, очистити від окупантів українські території та встановити контроль над ними.

За червень – серпень наші військові звільнили від російської окупації низку українських великих і малих міст, сіл та селищ у Луганській та Донецькій областях, відновили контроль над ділянкою у понад 250 кілометрів українсько-російського кордону.

Основні осередки російських окупантів розміщувалися в Донецьку, Луганську, Слов’янську, Горлівці, Макіївці, Сніжному.

Наприкінці серпня 2014-го поблизу Іловайська українські військовослужбовці вперше зіткнулися зі значними регулярними силами російської армії. Щоб уникнути повномасштабного вторгнення, Україна погодилася на підписання 5 вересня Мінської тристоронньої угоди (так званий мінський протокол або перша мінська угода) учасниками Тристоронньої контактної групи: послом Гайді Тальявіні від ОБСЄ, Леонідом Кучмою від України, послом Російської Федерації в Україні Михайлом Зурабовим від Росії. 19 вересня учасники Тристоронньої контактної групи від України, Російської Федерації, Організації з безпеки та співробітництва в Європі та представники окремих районів Донецької й Луганської областей підписали Меморандум про виконання положень Протоколу за результатами консультацій Тристоронньої контактної групи стосовно кроків, спрямованих на імплементацію Мирного плану Президента України Петра Порошенка та ініціатив Президента Росії Володимира Путіна, ухваленого 5 вересня в Мінську.

26 лютого – День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя

Ця пам’ятна дата встановлена 2020 року Указом Президента України № 58 на вшанування мужності й героїзму громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території – в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, відзначення річниці проведення 26 лютого 2014 року в місті Сімферополі мітингу на підтримку територіальної цілісності України за участю кримських татар, українців та представників інших національностей.

Війна Росії проти України почалася з Криму. Тимчасова окупація Автономної Республіки Крим та міста Севастополя російськими регулярними з’єднаннями й підрозділами, підпорядкованими Міністерству оборони РФ, підрозділами та спеціальними формуваннями, підпорядкованими іншим силовим відомствам РФ, їхніми радниками, інструкторами та іррегулярними незаконними збройними формуваннями, озброєними терористичними бандами та групами найманців, створеними, підпорядкованими та фінансованими Росією, та спроба його анексії, що триває вже 9 років, є актом кричущого порушення норм і принципів міжнародного права, суверенітету й територіальної цілісності України.

24 лютого 2014 року кораблі військово-морського флоту РФ, які охороняли морську акваторію в районі проведення Сочинської олімпіади, прийняли на борт у Новоросійську “зелених чоловічків” (російських військовослужбовців без розпізнавальних знаків ЗС РФ) разом із бойовою технікою та вийшли курсом на Севастополь.

26 лютого на заклик Меджлісу кримськотатарського народу до Верховної Ради Криму вийшли тисячі кримських татар, українців та представників інших національностей чинити спротив російській окупації та заявили світу про цілісність України. Мітинг зібрав від 5 до 10 тисяч учасників. Наступного дня, о 5-й ранку до парламенту та уряду АРК увійшли регулярні військові формування РФ і захопили будівлі.

28 лютого Верховна Рада Криму під “наглядом” військовослужбовців ЗС РФ проголосувала за проведення референдуму про статус Криму. Того ж дня підрозділи ЗС РФ розпочали блокування українських військових частин та об’єктів на півострові, захопили аеропорти Бельбек і Сімферополь, сухопутні в’їзди до Криму з боку Херсонщини.

16 березня 2014 року відбувся псевдореферендум про статус Криму. Цей захід, зрежисований Росією, бойкотували кримські татари та інші проукраїнськи налаштовані жителі півострова. 25 березня захоплено останню військову частину, що тримала український прапор у Криму, – морський тральник “Черкаси” ВМС України. Відтоді Автономна Республіка Крим і місто Севастополь окуповані збройними силами Росії.

Повномасштабне вторгнення. Етапи
(за даними Генерального штабу ЗСУ)

I етап: 24 лютого – квітень 2022 року

24 лютого 2022 року близько 4-ї години президент РФ Володимир Путін оголосив про початок “спеціальної воєнної операції”, метою якої він назвав “демілітаризацію і денацифікацію України”. За кілька хвилин російські ракети атакували українські аеродроми та військові об’єкти по всій Україні, почалося відкрите збройне вторгнення росіян із території Білорусі та тимчасово окупованого Криму. Російсько-українська війна, розпочата РФ у 2014-му, перейшла в нову гостру фазу.

Повномасштабне вторгнення військ противника до України велося багатьма напрямками, вна-

слідок чого сформувалося кілька операційних зон: Північно-Західна, Східна та Південно-Західна.

Путін планував бліцкриг: висадити десант на Гостомельський аеродром і захопити Київ за підтримки важкої бронетехніки й артилерії, які зайшли через Чорнобильську зону. Вважалося, що після цієї блискавичної атаки українська влада капітулює. На взяття Києва відводилося не більше 3–5 днів. Паралельно було завдано удару з півночі по Чернігову, Сумах та Харкову, а з півдня – по Одесі, Миколаєву, Херсону та Маріуполю.

Уже сьогодні серед знакових тактичних епізодів повномасштабної війни можна назвати **битву за Київ** (24 лютого – 1 квітня 2022 року). Наступ на столицю відбувся з трьох напрямків. Ворог задумав стрімко прорватися до центру столиці колонами бронетехніки та зайняти урядовий квартал. Стійкий опір ЗСУ зірвав наміри РФ. Ворожі війська закріпилися на лінії Макарів – Гореничі – Буча – Демидів. Проте через безрезультатність спроб прорватися до Києва вже наприкінці березня командування РФ вирішило вивести війська з Київської області. Відбиваючи наступ противника, підрозділи Сил оборони України змогли зупинити його просування на всіх напрямках.

Епізодами битви за Київ стали:

– **бої за Ірпінь, Ворзель, Бучу, Гостомель**. Застосування реактивної, ствольної артилерії, танків, стрілецького озброєння призвело до великих жертв серед цивільних. Одночасно рашисти масово проводили серед місцевих так звані зачистки. Тіла численних жертв ховали у братських могилах. З 19 березня підрозділи Сил оборони України перейшли до контрнаступу. Ворог почав відступати;

– **бої за аеропорт “Антонов” у Гостомелі**. Противник намагався встановити контроль над цим стратегічно важливим об’єктом, щоб безперешкодно перекидати транспортною авіацією боєприпаси й висаджувати десант. На цьому аеродромі перебував на ремонті флагман і символ української авіації – легендарний Ан-225 “Мрія”. Масованими обстрілами російські окупанти знищили “Мрію”. Під час боїв злітно-посадкову смугу суттєво пошкодили, тож противник не зміг розвантажити на летовищі основні сили.

Знаковий тактичний епізод першого етапу повномасштабного вторгнення – **бої за Маріуполь.** 28 лютого 2022 року противник розпочав облогу міста – підійшов одночасно з заходу та сходу. Сили оборони України вимушені були відступити до міста й вести кругову оборону попри суттєву чисельну та вогневу перевагу ворога. На 1 квітня окупанти оточили Маріуполь і почали просуватися до центру. 11 квітня група українських оборонців здійснила прорив із міста, подолала 175 кілометрів тилами ворога й вирвалася з оточення. Від 21 квітня єдиним опорним пунктом Сил оборони України в Маріуполі лишився металургійний комбінат “Азовсталь”. Тримаючи там оборону до 20 травня, наші герої відтягували найбільш боєздатні ворожі підрозділи від інших напрямків.

ІІ етап: травень – серпень 2022 року

Після провалу первинного задуму щодо швидкого прориву та захоплення України, противник перегрупував війська та продовжив наступ на кількох напрямках. Сили оборони України перейшли до стабілізаційних заходів, а ведення бойових дій звузилося до двох операційних зон – Східної та Південно-Західної.

Серед знакових тактичних епізодів цього етапу – **бої за Сєвєродонецьк – Лисичанськ.** 8 травня, намагаючись захопити Луганську область, ворог загарбав Попасну, 12 травня – Рубіжне. Нехтуючи принципом мінімізації руйнувань цивільних об’єктів, рашисти масовано обстрілювали населені пункти області з артилерії та авіації. На кінець травня почався штурм Сєвєродонецька. Через застосування масового артилерійського вогню (вороги витрачали до 70 тисяч тонн боєприпасів на добу) та для уникнення оточення підрозділи Сил оборони України 22 червня мусили відійти з Сєвєродонецька, а на початку липня – з Лисичанська. Стійкість українських оборонців суттєво виснажила загарбників – вони зазнали численних втрат і вичерпали резерви.

На цьому етапі варто згадати й бойові дії на Лиманському, Авдіївському та Новопавлівському напрямках.

ІІІ етап: вересень – грудень 2022 року

Ворог втратив ініціативу та мусив вживати радикальних заходів для збереження свого положення на окупованих територіях. Зусилля військово-політичного керівництва України були спрямовані на забезпечення умов для звільнення тимчасово окупованих територій і нарощування засобів для продовження наступальної операції.

На цьому етапі знаковими тактичними епізодами були наступальні операції Сил оборони України:

– **Харківська наступальна операція**. Противник продовжив активні наступальні та штурмові дії в Донецькому операційному районі. Окремі підрозділи перекинув на Херсонський напрямок. Це дало змогу Силам оборони України 5 вересня розпочати наступальну операцію в Харківській області. Заскочені зненацька ворожі підрозділи були розгромлені та дезорієнтовані. Лише в середині жовтня ворог закріпився на рубежі Сватове – Кремінна. Українці звільнили до 500 населених пунктів, серед них – міста Ізюм, Балаклія, Куп’янськ.

– **Херсонська наступальна операція**. З 29 серпня до 23 вересня українські війська вийшли на адміністративний кордон з Херсонською та Дніпропетровською областями й розпочали створювати плацдарм для просування. В листопаді підрозділи Сил оборони України вийшли на правий берег річки Дніпро, рашисти ж, щоб хоч якось зберегти живу силу, відійшли на лівобережжя. Завдяки успішному проведенню цієї операції Україна звільнила від загарбника Херсон і ще понад 200 населених пунктів.

Рашизм – це геноцид

У перші дні війни жертвами російських авіаударів стали передусім мирні українські міста та села. Географія ударів охопила всі регіони країни.

На окупованих територіях зафіксовані випадки мародерства та масових вбивств, катувань, згвалтувань, викрадення представників місцевого самоврядування, священників, журналістів, відомих людей та інших.

Російські війська руйнують не лише аеродроми, військові частини, нафтобази, але й житлові будинки, пологові, лікарні, дитячі садки, школи тощо. Житлові райони обстрілюють з артилерії, реактивних систем залпового вогню, балістичними ракетами, зафіксовані факти застосування заборонених міжнародними конвенціями касетних та фосфорних бомб. Найганебніший воєнний злочин – обстріл будинків, позначених червоним хрестом.

Від початку повномасштабного вторгнення російські окупанти зруйнували або пошкодили понад 3 тисячі закладів освіти, понад тисячу закладів охорони здоров’я, майже 150 лікарень не підлягають відновленню. Під час бойових дій знищено або пошкоджено чимало об’єктів культурної спадщини – пам’яток історії, археології, архітектури та містобудування, монументального мистецтва України. Через російську агресію в Україні постраждали майже 1200 об’єктів культурної інфраструктури (з них понад 400 зруйновані), а також пам’ятки культурної спадщини. Найбільших втрат і збитків культурна інфраструктура зазнала в Донецькій, Київській, Харківській, Луганській, Миколаївській, Запорізькій, Сумській та Херсонській областях.

9 років в Україні триває російсько-українська війна. Проблема збереження матеріальної культурної спадщини загострилася після повномасштабного вторгнення. За рік агресії ракетно-бомбовими ударами російських військ були знищені, частково зруйновані або пошкоджені майже 600 об’єктів матеріальної культурної спадщини України. Серед них – музеї, театри, бібліотеки, меморіальні комплекси, адміністративні будівлі, архіви, історико-архітектурні заповідники, релігійні споруди різних конфесій та віросповідань. Ці втрати фіксуються і будуть передані до Міжнародного кримінального суду в Гаазі для слідчих дій.

Знищення або пошкодження російськими окупантами культурної спадщини України, що не є воєнними цілями, – беззаперечний воєнний злочин, вчинений РФ проти українського народу. Місія світу сьогодні – не допустити продовження таких руйнувань.

Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО) заявила про посилення заходів, спрямованих на захист і збереження культурної спадщини України, яка перебуває під загрозою пошкодження або зникнення через вторгнення Росії.

Український інститут національної пам’яті

“Хто, як не ми, коли, як не сьогодні!”

Світлій пам’яті Сергія Бондарчука – учителя, просвітянина, Героя Небесної Сотні, Героя України

Анна ПРОКАЗЮК,
членкиня “Молодої Просвіти”,
студентка ІІІ курсу журфаку
ЛНУ ім. І. Франка

Красива споруда з оригінальним фасадом в оточенні калин, чорнобривців і мальв. Це Старокостянтинівський навчально-виховний комплекс. На стіні біля вхідних дверей – меморіальна дошка, з якої дивиться на нас спокійне, усміхнене обличчя людини, ім’я якої носить освітній заклад. Це Сергій Михайлович Бондарчук – учитель фізики й астрономії, Герой України, Герой Небесної Сотні.

Тисячі разів він поспішав до своїх вихованців, щоб навчати їх пізнавати не тільки закони земного тяжіння й траєкторії руху планет, але й сіяти розумне, добре, вічне. До категорії вічного в його розумінні входили поняття скромності, доброти, людяності, а головне – не бути байдужим до долі народу, України, рідної мови, мати чітку громадянську позицію. Він учив, як жив, і жив так, як учив.

Коло інтересів учителя було надзвичайно широке: педагогічна робота, політика, спорт, громадська діяльність. Однак варто наголосити на його невсипущій праці на просвітянській ниві. Як реліквію ми бережемо заяву Сергія Михайловича до первинного осередку ВУТ “Просвіта” м. Старокостянтинова про вступ до товариства з метою “працювати на благородній просвітницькій ниві для блага свого народу” (дата вступу – 2 червня 2010 року). Він справді працював не покладаючи рук.

С. М. Бондарчук ініціював міську науково-практичну конференцію “Українській державі – українську мову!”, у якій активну участь брали не лише школярі й учителі, а й містяни. Часто виступав з просвітницькими лекціями-презентаціями про героїв України різних поколінь, зокрема про козацтво, про крутян і упівців, про відомих українських учених. Був висококваліфікованим фізиком, постійно поглиблював свої знання з української історії, мови. Знаходив цікаві факти й вагомі аргументи, умів переконати співрозмовника.

Сергій Михайлович – один із тих небайдужих громадян, які створили ініціативну групу, щоб зрушити з місця давню справу щодо спорудження пам’ятника Т. Г. Шевченкові в місті Старокостянтинові. На жаль, пам’ятник великому Кобзареві відкрили вже після героїчної загибелі С. М. Бондарчука, у 2017 році.

Був членом виконавчого комітету Старокостянтинівської міської ради. У 2009 році очолив Старокостянтинівську організацію ВО “Свобода”.

Коли почався Майдан, Сергій Михайлович не міг стояти осторонь доленосних подій. Революція Гідності покликала його до активних дій: організовував мітинги проти сваволі бюрократично-олігархічного клану, їздив на Майдан Незалежності. 19 лютого 2014 року, коли стало зрозуміло, що перемога Майдану може коштувати великої крові, він без вагань поїхав до Києва. “Хто, як не ми, коли, як не сьогодні!” – таким було його гасло. Майданівський сотник Юрій Кравчук давав можливість вибору: хто вагається, може піти на Шовковичну, де було більш безпечно, і тільки той, хто відчуває, що вистоїть, піде на Інститутську. Сергій Михайлович пішов на Інститутську... Тепер там його липка, яка ніби розповідає нам, як він, прикрившись дерев’яним щитом, у пластмасовій касці на голові, під кулями виносив поранених, рятуючи життя побратимам. Як у нього цілився екіпірований найманець-снайпер, як загинув Сергій Михайлович – Герой, чиє ім’я носить тепер його гімназія.

Життя триває, посилаючи нам нові суворі виклики, триває наша боротьба “за Україну, за її волю, за честь і славу, за народ”. Мимоволі ловимо себе на думці, що урок мужності, патріотизму й громадянської честі, який дав нам Учитель-просвітянин на Інститутській, сьогодні необхідно кожному взяти як орієнтир у життєвій дорозі. Тільки тоді ми вистоїмо й здобудемо остаточну Перемогу над ненависним ворогом.

Просвітяни-учасники конференції “Українській державі – українську мову!”. Праворуч – Сергій Бондарчук

Хроніка опору українців

У Кременчуці виходить у світ багатотомне видання “Український щоденник: Визвольна війна України XXI ст.”. Це історична інформаційна хроніка опору українців московським окупантам під час Визвольної війни України XXI століття. Видання містить повідомлення державних діячів, державних інституцій України і урядників, командувачів усіх родів військ, народних депутатів, депутатів обласних і міських рад, українських журналістів і представників зарубіжних ЗМІ, роздумів видатних особистостей тощо.

“Український щоденник” рекомендований до читання як фактичний історичний матеріал школярам, учителям загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів, студентам вишів, аспірантам і викладачам історичних факультетів університетів, широкому загалу читачів. Видання адресоване не лише нинішньому і майбутнім поколінням українців, але й міжнародній спільноті.

Укладачі “Українського щоденника” – науковці і журналісти Володимир Шевченко і Олександр Саян – сподіваються, що цей багатотомник стане ще одним друкованим доказом, у якому зафіксовані злочини Російської Федерації проти України в Міжнародному суді в Гаазі.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

“Рішення Апеляційного суду м. Києва від 13 січня 2010 р. про визнання Сталіна організатором Голодомору-геноциду є праведним історичним судом”.

Йосип Сталін – фельдмаршал Голодомору: геноцид повертається

Василь МАРОЧКО,
почесний голова Національної асоціації дослідників Голодомору-геноциду українців, професор

Смерть диктатора Сталіна 5 березня 1953 р., тобто 70 років тому, сколихнула напівпритомне суспільство. Його покріпачена частина гірко плакала, урівноважена – застигла у глибоких філософських роздумах та очікуваннях, а політв’язні полегшено зітхнули. Тиран спочив на сумні роковини – 20-річчя скоєного ним злочину Голодомору-геноциду.

Сталін помер 70 років тому, а самопроголошеному його спадкоємцю Путіну нещодавно виповнилося 70. Він з кровожерливою послідовністю чинить геноцид українців у 2022–2023 рр., тобто на трагічні роковини Голодомору в Україні. Цивілізований світ мовчазно споглядав за сходженням новоявленого диктатора, забувши незаперечну істину: умиротворення божевільного деспота живить його агресивність і кровожерливість, а непокаране зло неминуче повертається.

Виповнюється 90 років національної катастрофи в Україні – Голодомору 1933 р. Його жертви пошепки проклинали своїх катів – від місцевих активістів до кремлівського повелителя. У 2006 р. Україна як засновниця ООН визнала Голодомор геноцидом українського народу. Росія просувала ідеологему “загальносоюзного голоду”, заперечувала геноцидну складову Голодомору, а восени 2017 р. відмовилася визнавати його історичний факт. Натомість відроджувала імперські амбіції, гуртувала етноментальну єдність суспільства довкола образу міцного самодержця. Наприкінці 1990-х рр. 45% громадян РФ бажали “другого Сталіна”, а рейтингове опитування росіян 2008 р. помістило його серед 12 національних авторитетів.

Якщо суспільство схильне до реабілітації кривавого диктатора, то виникає питання про рівень його моральності і цивілізаційної зрілості. Довірившись спокусливим ідеям величі через усвідомлення територіальної неосяжності і військової сили, росіяни стали заручниками власної безвідповідальності. Через їхню байдужість, агресивність і ненависть до інших народів новоспечені вожді вважають себе ледь не богами. Внаслідок змови політичних і національних еліт вони набувають необмежених диктаторських повноважень, здійснюють ідеологічний ритуал консенсусного самоутвердження. Коронований тиран нищить непокірливих васалів, мітить їх невинною кров’ю жертв, підпорядковує злочинним намірам державу, тримає людей у перманентному страхові, трансформувавши переляканий соціум у слухняний натовп. Останній гордо втішається “сильною рукою”, яка стягує зашморг на шиї інших народів, але не думає про власну небезпеку, адже він – “наш батько”-повелитель.

Велика політика аморальна, а політична боротьба й поготів. Професійний революціонер Сталін, якого упродовж 15 років шість разів арештовували і саджали до в’язниці, був рецидивістом. Лаври вождя й організатора жовтневого перевороту 1917 р. дісталися Леніну, а Сталіна визнали лише як активного учасника. Після смерті Леніна у січні 1924 р. жадоба одноосібної влади стала нав’язливою ідеєю для Сталіна. Посада генерального секретаря з повноваженнями технічного керівника апарату більшовицької партії породжувала манію власної величі.

27 липня 1924 р. Сталін поділився своїми владними амбіціями з придворним поетом Д. Бєдним, зазначивши, що “диктатура партії є насправді диктатурою вождів”. Логіка генсека була напрочуд проста: диктатура пролетаріату цементує диктатуру партії, а вона формує номенклатурного лідера диктаторського типу. Його соціально-біологічний та антропологічний тип доволі виразно постає в повісті Дж. Орвелла “Колгосп тварин” (1945 р.). Алегоричний твір відтворює обставини сходження Сталіна на вершину політичного Олімпу. Образ голови колгоспу – “нашого Вождя, товариша Наполеона” розкриває усі титули великого кормчого: “Батько Усіх Тварин”, “Пострах Людства”, “Опікун Кошари”, “Друг Качат” тощо. У колгоспі, який постав на руїнах селянських хуторів і панських маєтків, правив опецькуватий кнур Наполеон, правління якого призвело до того, що “голод починав заглядати їм у вічі”, навіть “дійшло до поїдання одноплемінників та власних дітей”. Але розлючений Наполеон наказав підлеглим кнурам повідати “зовнішньому світові, що в колгоспі тварин немає харчової скрути”. Самовдоволений Наполеон із люлькою переконливо нав’язував підданим і прихильникам “основи тваринізму”, які виявилися напрочуд живучими. Геніальний твір, а все геніальне – вічне.

Фраза “фельдмаршал Голодомору” – не історична іронія, а цілком реальне відтворення подій. Сталін демонтував НЕП, який створював ілюзію економічного плюралізму, став теоретиком і практиком примусової колективізації, ідеологом і носієм політики “ліквідації куркульства як класу”. Злочинність сталінської колективізації не у її примусовому і потворному здійсненні, а набагато глибша. Вона знищила історичні, соціально-побутові та економічні основи національної самобутності українського соціуму. Відбулася організаційно-господарська і соціальна трансформація українського самодіяльного селянства. Фактично зникло понад 5 млн селянських дворів з їхніми землями, угіддями, побутовими традиціями. Селянство стало колгоспним, тобто покірливим, обтяженим натуральними і грошовими повинностями, кріпаками-поденниками, яким записували трудодні, а не реальну платню. Її свідомо затримували, не видавали.

Сталін особисто радив поплічникам Кагановичу і Молотову не видавати зерно на зароблені трудодні, зволікати з так званим остаточним розподілом. Весною 1933 р. майже половина колгоспів України не розрахувалася з колгоспниками, тобто близько 10 млн осіб залишили без хліба. А розданий авансом хліб примусово повертали, щоб виконати хлібозаготівельний план.

Сталінська колективізація вирішувала кілька тактико-стратегічних завдань: створити колгоспи – соціалістичні фабрики зерна; вирішити зернову проблему і подолати хлібозаготівельну кризу, адже у 24 тис. колгоспів легше забрати хліб, ніж у 5 млн одноосібних селянських дворів; нарешті – завершити соціалістичне перетворення села. У 1929 р., коли Сталін проголошував курс на масову колективізацію, існувала альтернатива комбінованого поєднання кооперативної та колективної форм господарювання. Сталін нав’язав ідею примусової і суцільної колективізації, зламавши опір “правої опозиції”, а головне – рух опору українських селян. Він обрав Україну зразковим полем для здійснення колективізації, змусив С. Косіора доповідати на листопадовому (1929 р.) пленумі ЦК ВКП(б). Колгоспи проіснували 70 років, затримавши аграрний поступ України на десятиліття, зламавши життя кількох поколінь.

Усуспільнення землі, худоби й реманенту, а насправді добровільно-примусова конфіскація, економічно ослабили здатність селянського двору до виживання. Худоба масово гинула на очах селян, і це не лише завдавало морально-психологічного болю, а й виснажувало матеріальний і продовольчий стан сільського населення. За роки колективізації та політики хлібозаготівлі поголів’я коней зменшилося на 46,4% (загинуло 3 млн), а також на 3,5 млн голів великої рогатої худоби. В одноосібному секторі поголів’я худоби зменшилося у 6 разів.

10 червня 1932 р., коли Голодомор лише набирав руйнівних темпів, голова Раднаркому УСРР В. Чубар повідомив Сталіна про масовий голод, про страшний падіж худоби. Уціліла худоба перебувала “у такому стані, що 80-90, а то й 100% не могла виконувати важких робіт (тягнути плуга, сіялку, навіть підвозити пальне до тракторів)”. На XIV з’їзді ВКП(б) Сталін визнав “прорив” у тваринництві, але списав на шкідництво “класового ворога” і “перегини на місцях”. Зручна і цинічна фразеологія диктаторів, які власну службову недолугість перекладають на інших.

Окремі західні і донедавна російські історики, які досліджують обставини “голоду в СРСР”, не визнають Голодомор в Україні геноцидом українців. Вони використовують термін “український Голодомор”, але як територіальну відмінність “загальносоюзного голоду”. Історики-“ревізіоністи”, які поблажливо висвітлюють функціонування сталінського тоталітарного режиму, обрали за аргумент зухвале твердження: Сталін не виголошував службового наказу нищити українців навмисно створеним голодом.

Щоб заперечити Голодомор, особливо його геноцидну складову, сучасні “праведники” історичної науки твердять: у Сталіна не було політичного та особистого наміру. А свідоме позбавлення селян хліба, продовольства, унеможливлення виживання, соціальна ізоляція, застосування режиму чорних дощок, заборона пересування, ліквідація колгоспної торгівлі хлібом, стягнення натурального штрафу за невиконання хлібної повинності, виловлювання біженців і повернення їх у голодні села, переселення російських і білоруських колгоспників у вимерлі хати українців (за кілька місяців було відправлено 26 тис. дворів колгоспників), експорт зерна, особисте встановлення норм споживання і формування хлібофуражного балансу. Маємо і дії, і намір штучного (навмисного) голоду.

Хлібозаготівлі, якими особисто керував Сталін, навіть корегував загальні обсяги вилучення зерна, не кажучи про каральні-репресивні методи їхнього здійснення, мали всі ознаки дії з наміром. Свідоме позбавлення хліба 25 млн українських селян, якщо говорити лише про територію УСРР, не назвеш хлібозаготівлями, а їхнього організатора – дбайливим господарем. Уся кримінальна енергія колишнього професійного революціонера була спрямована винятково для досягнення злочинної мети: забрати хліб у селян, помститися за опір його волі. Справжня психологія диктатора.

1 липня 1932 р. Сталін наказав Кагановичу і Молотову, які мали приїхати в Україну для організації хлібозаготівлі, спрямувати головний удар “проти українських демобілізаторів”. Він мав на увазі урядовців України, які намагалися уникнути виконання плану. У листуванні з Кагановичем і Молотовим у роки Голодомору Сталін свідомо використовував ситуативні етноніми: “Україну можемо втратити”, “притягнути українців”, “українські методи хлібозаготівлі”, “Україна”, “українцям”, “українські колгоспники”.

10 червня 1932 р. Сталін уперше побачив вислів “штучний голод”, використаний головою ВУЦВК Г. Петровським. Голод уразив тоді щонайменше третину районів України, особливо Вінницької і Київської областей. У Сталіна був історичний шанс уникнути подальшої “голодної ескалації”, відмовитися від форсування хлібозаготівлі, насамкінець звільнити республіканське керівництво, про що давно мріяв, надати продовольчу і насіннєву допомогу колгоспам і селянам-одноосібникам. Однак він обрав інший шлях: покарання непоступливих українських селян Голодомором, тобто терор голодом.

Формування передумов “штучного голоду” відбувалося на засіданнях політбюро ЦК ВКП(б) за участі Сталіна. Так, 15 листопада 1930 р. на порядку денному було питання про “визначення розмірів продовольчих хлібів для внутрішнього споживання”. Він брав участь у розподілі хлібофуражного балансу, норм витрат для внутрішнього споживання у містах і селах. А форсування експорту зерна в умовах його знецінення на зовнішніх ринках хіба не сприяло навмисно створеному голоду?

15 серпня 1930 р., знаючи про домінування американського хліба на ринку, Сталін вимагав упродовж серпня-вересня “форсувати вивіз хліба понад усе”. Він критикував тих “розумників”, які чекали зростання експортних цін на зерно, але радив гнати їх геть. Висновок фельдмаршала був категоричним: “потрібно скажено форсувати вивіз хліба”. Чим не наказ командира чорної роти? У вересні 1931 р. Сталін докоряв Кагановичу за те, що він “усіляко тисне на експорт хліба”, а експорт масла і яєць пригальмовує. Навіщо форсувати, якщо “за хліб платять копійки”, нарікав Сталін, але порадив “у крайньому випадку – посилити і те, і інше”.

У червні 1932 р., коли Сталін уже знав про поняття і явище “штучний голод” в Україні, Наркомзовнішторг запропонував експортувати з врожаю 1932 р. 4 тонни збіжжя. З обсягом вагалися, але намір був високим, тому Каганович повідомив Сталіна про “відсіч настроям, які склалися на основі деяких труднощів останніх пару місяців, що мовляв не треба вивозити”. Під “труднощами” маскували масовий голод. Вивезли 1,5 млн т, які могли врятувати життя сотень тисяч селян. Отже, відповідаючи скептикам-“ревізіоністам”, зазначу: дії Сталіна з наміром позбавити селян хліба цілком збігалися.

Сталінська теорія класової боротьби означала практикуючий соціал-шовінізм, обґрунтований свого часу Леніним. У червні 1930 р. Сталін не заперечував арешт та фізичне усунення “десятків і сотень тисяч куркулів”, але одночасно вимагав ліквідації соціально-економічних основ їхнього існування, інакше “куркульство все одно відродиться і буде зростати”. За неповними підрахунками жертвами політики “ліквідації куркульства як класу” стали близько 300 тис. заможних господарств – щонайменше 1,2 млн осіб, адже вождь вигадав і “підкуркульників”. Це була не політологічна гра у термінологію, а вбивство великих груп людей за національною ознакою.

Сталін стежив за політичними настроями українських селян, боявся соціального вибуху. На пропозиції про допомогу він відповідав лаконічно і категорично: “На мою думку, Україні дано більше, ніж треба. Дати ще хліба не варто і немає звідки”. Упереджуючи звернення українського керівництва про можливу допомогу, вождь застерігав: “Якщо будуть подібні вимоги, їх треба відхилити”. Голодних селян, які “крали” або збирали колоски на колгоспних полях, Сталін вважав “непотребом” і пропонував “викорінити”, тобто знищити. 18 червня 1932 р. він визнав “ганебним” для власної репутації явище: “кілька десятків тисяч українських колгоспників все ще їздять по всій європейській частині СРСР і розкладають нам колгоспи своїми скаргами і скигленням”.

Рішення Апеляційного суду м. Києва від 13 січня 2010 р. про визнання Сталіна організатором Голодомору-геноциду є праведним історичним судом.

Крістоф Шоман: “Виживе Україна – виживе Європа і демократичний світ…”

Наш співрозмовник Крістоф Шоман (1963 р. н.) – відомий французький письменник, науковець і громадський діяч. Доктор педагогічних наук, перебуває на викладацькій і видавничій роботі, яку поєднує з композиторською, письменницькою та виконавською творчістю. Керує “Видавництвом Крістофа Шоманa” та виконує обов’язки віце-президента Спілки видавців Нормандії. За його літературною редакцією французькою мовою опубліковано низку українських авторів, зокрема цього року Антологію української поезії XIX–XXI ст. “Сонячні кларнети”, а також двотомну “Історію українського народу” М. Грушевського, які здобули численні відгуки читачів, презентувалися на французькому та бельгійському телебаченні, на радіо “Франс Кюльтюр”, у провідній бельгійській (“Ле Суар”), французькій (“Уест-Франс”), швейцарській пресі (“Либерте”), на численних літературно-мистецьких заходах (зокрема у Страсбурзькому університеті) на підтримку України. Розпочато переклад цих знакових книжок іншими мовами. Нині ж до друку готується “Антологія української літератури XI–XIX ст.” і низка інших видань…

Дмитро Чистяк: *Любий Крістофе, щиро дякую за підтримку міжнародних проєктів Національної спілки письменників України, за солідарність із українським народом і радий вітати з новою нагородою, медаллю “За жертовність і любов до України” УПЦ Київського патріархату. Як виникла ідея публікувати українських авторів у вашому видавництві?*

Крістоф Шоман: Загалом завжди цікавився довколишнім світом і людьми, тому здебільшого був прихильним до “чужинецьких” проектів (хоча для мене вони геть не чужинецькі, а органічні частки великої панорами Людства). До вподоби мені й публікація двомовних книжок, із оригіналом і перекладом, аби франкомовний читач міг збагнути не лише смисл твору,

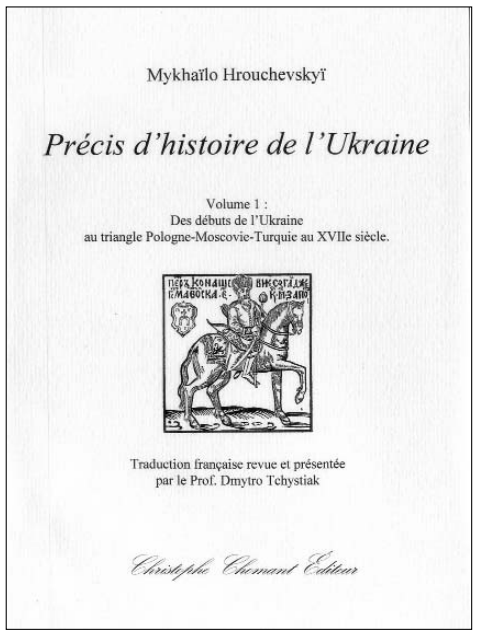

але й відчути музичність першоджерела. Ось чому коли ви звернулися через одного з наших авторів, паризького палеографа, до мене, відразу ж погодився на публікацію Вашої поетичної збірки саме у двомовному форматі. Таким чином “Надсадний сад = Verger inassouvi” вийшов у світ 2012 року і став першою ластівкою з майбутньої серії видань української літератури.

Д. Ч.: *А далі – моє “Поле вечірнє і ранкове” (2013) про трагедію Голодомору за мотивами творів Павла Тичини і вибране Ігоря Павлюка “Поліська магма”... Аж ось від початку збройної агресії попри уривчастий зв’язок через бомбардування Ви надрукували Антологію української поезії “Сонячні кларнети” і оновлене видання двотомної “Історії українського народу” академіка Михайла Грушевського. Чи зможуть зацікавити ці книжки франкомовного читача і чи маєте вже відгуки про них?*

К. Ш.: Мусимо відзначити, що саме драматичні події в Україні привернули увагу французької публіки до знедоленої країни, її народу, її культури й письменства зокрема. Звісно, французький народ, який давно всім серцем уболіває за мир і демократію та ненавидить війну й диктатуру, глибоко вражений і розчулений цією боротьбою, а тому, будучи прихильником гуманістичних ідеалів, франкомовний читач із щирим інтересом ставиться до української культури. Добре було би, щоби це зацікавлення протривало довше за новинну хроніку. Хай там як, а наші видання не раз представлялися на літературно-мистецьких заходах і скрізь їх приймали дуже тепло й щиро.

Д. Ч.: *Російська агресія круто змінила наше життя. Деякі фахівці кажуть навіть про геноцид української цивілізації. Яке сприйняття війни в Україні у французькому суспільстві й у літературних колах зокрема?*

К. Ш.: Під час презентаційних турів, спілкуючись із друзями-письменниками, зауважив, що не лише у слов’янських країнах до французької мови і літератури ставляться з глибокою повагою, але й французам дуже близькі слов’янські культури, зокрема красне письменство, музика й малярство, адже відчуваємо – це наші кузени. Може, через пристрасний, а водночас сентиментально-ностальгійний відтінок наших культур? Хай там як, агресія російського диктатора проти українського народу сильно травмувала французьку громадськість. Адже французи прихильно ставилися і до України, і до Росії, тож їх глибоко вразив напад нащадків царського режиму на мирних сусідів. Таке враження, що слов’янська спільність, спільність духовна і культурна нищиться, що один із наших кузенів хоче вбити свого брата, також нашого кузена. У нашій родині – братовбивство, до того ж, безпідставне, божевільне, неприйнятне. Гнітюче враження через усе це шаленство, нікчемство і гидкість. Як узагалі державець (зрадивши чи зненавидівши свій народ, адже послав на смерть десятки тисяч російських синів) може прагнути знищити націю, чи не найближчу до своєї? Для нас це незрозуміле, неприйнятне божевілля, ледь не самогубство. Саме так сприймають у Франції цю безпідставну війну. І, звісно, французи захоплюються силою, витримкою, шляхетністю українців.

Д. Ч.: *Ваша підтримка української культури та перекладних проєктів для нас безцінна. Чого можна чекати в цій царині найближчим часом?*

К. Ш.: Все це дуже люб’язно, але насправді просто роблю свою справу, віддаюся давньому захопленню – кортить поширювати те, що здається вартим поширення. Залишаюся відкритим до пропозицій, які сприятимуть ширшому розголосу української літератури й історії серед франкомовних читачів. Приміром, поряд із антологією “Сонячні кларнети” планую надрукувати двомовне видання двадцяти найцікавіших віршів про кохання з української творчої спадщини.

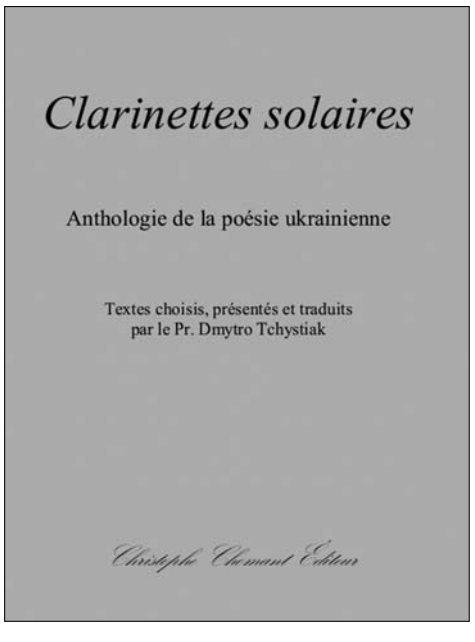

Д. Ч.: *Чи могли би порекомендувати сучасних франкомовних авторів для представлення українській читацькій аудиторії?*

К. Ш.: До мене як до видавця майже щодня потрапляють нові рукописи, та й кілька десятків книжок виходять у світ щороку, тому, на превеликий жаль, не маю досить часу для відстежування всіх новинок у книгарнях. А втім, шануючи своїх авторів (адже відкриття цікавого твору – неабияка втіха впродовж років, і ця втіха не вичахає), часто дивуюся тим авторам, котрих нині відзначають престижними преміями чи вихваляють у ЗМІ, адже зсередини знаю французьку книжкову “промисловість”, що має спродати певну кількість видань для виживання, для забезпечення справжньої армії працівників, “фабрики” авторів, яких підносять “свої” критики у медіа, хоча більшість таких імен напевне забудеться за 10-20 років.

Мені для втішання справжньою французькою літературою досить відкрити сторінки майстрів минувшини, адже вимогливість, якість отих писань досі не перевершили, та криниця – незглибима, ті скарби – світові. Маю на оці Флобера, Гюго, Бальзака, Золя... Цих авторів завжди радо читаю і перечитую. “Французька мова”, словник, синтаксис, невичерпні мовні глибини, все – там. Але й у XX сторіччі перечитую справжніх класиків – Камю та Жіоно, витонченого Жана д’Ормессона, феєричного Ромена Гарі (двічі лауреата Гонкурівської премії), таємничого Патріка Модіано, соковитого Марселя Паньйоля з його вкрай зворушливою прозою та драматургією. А ось авторам XXI століття ще належить скласти іспит перед Історією...

Д. Ч.: *Чи гадаєте Ви, що Україна одного дня зможе долучитися до Європейського Союзу і стати органічною часткою європейської цивілізації?*

К. Ш.: Як на мене, Україна вже, до того ж, дуже давно є частиною європейської цивілізації. У вашій країні почуваюся цілком по-європейському, як і в Празі, Варшаві та Будапешті. Сподіваюся, відразу після війни, звільнившись від кігтів північного ведмедя, демократична й незалежна Україна приєднається до великої родини європейських гуманістичних демократій. Адже саме за цінності гуманізму й демократії йде нині боротьба, саме їх прагне знищити Путін для збереження своєї тиранії. Дарма що в нас різні кольори прапорів, маємо гуртом вистояти супроти диктатора, який прагне знищити українську демократію, а заразом – послабити й розколоти демократичну Європу.

У планах Кремля війна в Україні – спосіб знищення Європи. Ось чому європейці, і французи зокрема, має об’єднати зусилля для допомоги Україні – аби вона якнайшвидше вийшла із цього бою переможною. Виживе Україна – виживе Європа і демократичний світ! І радо привітаємо наших слов’янських кузенів-українців у розширеному Євросоюзі!

Розпитував **Дмитро ЧИСТЯК**

Міжнародна німецько-українська премія імені Олеся Гончара знову шукає таланти

26-й рік поспіль оголошується конкурс на здобуття знакової відзнаки для молодих письменників – **Міжнародної німецько-української премії імені Олеся Гончара**, заснованої 1996 року німецькими меценатами Тетяною Куштевською і Дітером Карренбергом і НСПУ. Премія традиційно присуджується за номінаціями: “Велика проза”, “Мала проза” (цикл оповідань, новел), “Поезія”, “Публіцистика”, “Літературознавча праця, присвячена творчості Олеся Гончара”. На конкурс приймаються як уже друковані, так і не оприлюднені твори українськомовних авторів віком до 30 років, які мешкають в Україні та за кордоном.

Рішення ухвалює журі, до якого входять відомі письменники, науковці й культурні діячі Наталія Бйорнер, Валентина Гончар, Леся Гончар, Тетяна Куштевська, Олександр Балабко, Дмитро Чистяк (голова оргкомітету). Урочисте оголошення лауреатів і вручення нагород переможцям традиційно планується до 3 квітня – дня народження Олеся Гончара.

Рукописи або електронні варіанти опублікованих видань просимо надсилати до 15 березня 2023 року включно, разом із біографічною довідкою, домашньою та електронною адресами, контактним телефоном на адресу: premia.honchara@ukr.net.

Щиро бажаємо натхненної праці молодим талантам, які долучаться до численної громади авторів-гончарівців, чиї імена вже вкарбовуються в сучасний літературний процес...

Оргкомітет Премії

“Коли були відкладені рушник, вишитий Лесею, порцелянова чашечка – дарунок Лесиної матері, я від хвилювання втратила голос”.

Великі історії малих експонатів: як формувалася колекція реліквій Драгоманових-Косачів

Галина ПИЛИПЕНКО,
старша наукова співробітниця Літературно-меморіального музею Лесі Українки, м. Звягель

Музей Лесі Українки в м. Звягелі (колишньому Новограда-Волинському) засновано 1 серпня 1963 року з нагоди 50-річчя з дня пам’яті видатної письменниці. У перші роки заклад функціонував на громадських засадах. 11 вересня 1970 року став відділом Житомирського обласного краєзнавчого музею.

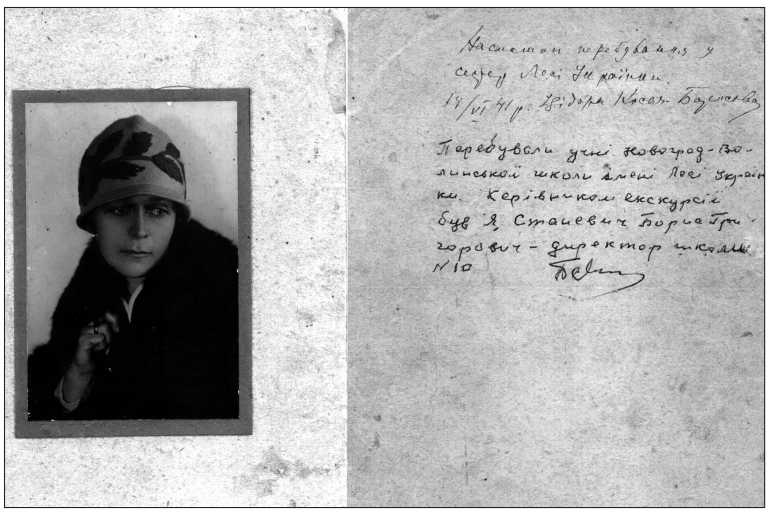

Фото Ізидори Косач. 1930-ті рр.

Одяг і прикраси, які зберігалися у Ніни Косач

Головною концепцією формування зібрання визначено поглиблене вивчення біографії і творчості Лесі Українки. Особливу увагу приділено звягельському періоду життя письменниці. Початком колекції стала підбірка творів про Лесю Українку, її родину, фотокопії світлин, документів. У подальшому комплектування відбувалося за рахунок надходжень з фондів обласного краєзнавчого музею, державних архівів, закупівлі предметів з приватних колекцій, подарунків шанувальників. Станом на 1 січня 2023 року колекція нараховує 2727 одиниць основного та 959 одиниць науково-допоміжного фондів.

Важливе місце у фондовому зібранні посідають експонати (понад 50 одиниць), які належали родині Драгоманових-Косачів. Дарувальниками родинних реліквій стали Борис Станевич, Ніна Косач, Лизавета Листовська,

Борис Станевич – колишній директор Новоград-Волинської школи № 10

Ольга Сергіїв, Ольга Петрова, Костянтин Петров, Тамара Скрипка, Володимир Литвин.

У 1941 році директор Новоград-Волинської школи № 10 (нині – ліцей ім. Лесі Українки № 1) Борис Станевич разом із учнями гостював у сестер Лесі Українки, Ізидори та Ольги, в Києві. На згадку Ізидора Петрівна подарувала гостям з Новограда-Волинського свою світлину з дарчим написом: *“На спомин перебування у сестер Лесі Українки. 14/VI 1941 р. Ізідора Косач-Борисова”.* Нині ця світлина зберігається в музеї.

Зі спогадів Бориса Станевича: *“25 лютого 1941 року минало 70 років з дня народження Лесі Українки. На ознаменування цієї дати педколектив школи № 10 підняв клопотання про присвоєння школі імені Лесі Українки. 2 квітня 1941 року вийшов Указ Президії Верховної Ради УРСР, в якому говориться: “Задовольнити клопотання колективу працівників Київського Державного театру російської драми та педколективу 10-ї неповної середньої школи м. Новоград-Волинська Житомирської області і в ознаменування 70-річчя з дня народження письменниці Лесі Українки присвоїти Київському Державному театрові російської драми і 10-ій неповній середній школі м. Новоград-Волинська ім’я Лесі Українки”...*

Після цієї події зав’язалася дружба між школою і театром. Наш педколектив і учні привітали театр з цієї нагоди і попросили взяти шефство над нашою школою. Від своїх шефів ми довідались про те, що в Києві живуть сестри Лесі Українки. Це нас дуже зацікавило. Ми горіли бажанням зустрітися з ними. І ось в червні місяці 1941 року семикласники-випускники разом з учителями поїхали на екскурсію в м. Київ. Керівником екскурсії був я – тодішній директор школи. Ми побували в своїх шефів, які дуже гостинно прийняли нас, подивились кілька вистав. Відвідали також історичні місця столиці, катались по Дніпру, відвідали музеї. На завершення екскурсії я по телефону зв’язався з сестрами Лесі Українки і попросив дозволу відвідати їх. “Ми будемо дуже раді нашим землякам, – почувсь голос в трубці. – Ми вас з нетерпінням чекаємо...”

Нас сестри радо зустріли... Зав’язалась жвава розмова. Я попросив сестер розповісти про перебування сім’ї Косачів у нашому місті, особливо зупинитися на тому, як проходили дитячі роки Лесі в Звягелі. Ольга Петрівна, літня вже жінка, охоче розповіла про те, в яких будинках жила сім’я, в якому з них народилася Леся... На прощання Ольга Петрівна подарувала нам збірник “Українські узори”, зібрані Оленою Пчілкою переважно в нашому місті з таким написом: “Дорогим землякам на спомин першої зустрічі”. А Ісідора Петрівна подарувала свою фотографію з написом: “На спомин перебування у сестер Лесі Українки”. Ми в свою чергу подарували сестрам альбом про життя і творчість Лесі Українки, виготовлений школярами та ілюстрований тоді учнем п’ятого класу Жоржем Шарапіним, який зараз працює художником у нашому місті”.

На початку 1970-х рр. Ніна Олександрівна Косач (у заміжжі – Альбертус) передала Житомирському краєзнавчому музею на постійне зберігання такі предмети: білу вишиту сорочку, червону спідницю, квітчасту хустку, вишитий фартух, шовкові стрічки і намисто. В актах надходжень, які зберігаються в обласному музеї, зазначено, що Ніна Косач була двоюрідною сестрою Лесі Українки, проживала за адресою: м. Житомир, вул. Корольова, 46-а, кв. 63. Ці речі їй подарувала письменниця в Києві 1906 року. Згідно з Протоколом № 1 закупочної комісії краєзнавчого музею від 25 січня 1971 року, їх придбали для оформлення експозиції літературно-меморіального музею Лесі Українки. Наразі одяг і прикраси експонуються в залі “Дитяча кімната Лесі Українки” як речі, передані від родини Косачів. Чи користувалася ними видатна письменниця, доказової бази немає. У 2021 році Марина Олійник і Олексій Дєдуш провели дослідження “Сучасний дискурс щодо музейних експонатів: наукова ревізія дарунків Косачів” про ступінь родинних зв’язків Н. О. Косач з Лесею Українкою. На основі опрацьованих документів науковці встановили, що вони були троюрідними сестрами.

Передати родинні речі обласному музею Ніні Косач запропонувала журналістка “Радянської Житомирщини” Лизавета Листовська. На початку 1950-х років вона отримала редакційне завдання – розшукати родичів Лесі Українки і підготувати про них матеріал. У цьому їй допомогла давня приятелька Ніна Макаревич. Вона розповіла про свою гімназичну подругу Ніну Косач, яка працювала в бібліотеці Житомирського сільськогосподарського інституту, і домовилася про зустріч. Своє знайомство і спілкування з Ніною Олександрівною Л. Листовська детально описала у статті “Покірні тільки правді і красі”, надрукованій у науковому збірнику “Твоєму йменню вічно пломеніти” (1996). Видання присвятили 125-річчю від дня народження Лесі Українки.

Ольга Сергіїв – племінниця Лесі Українки

Того ж року у газеті “Житомирський вісник” вийшла стаття “Реліквії з Лесиної оселі”, у якій журналістка розповіла про речі з дому Косачів, які вона збирається передати музею письменниці у дні святкування її ювілею. Вона написала: *“...В перший же день нашого знайомства (це було десь у 1952 році), побачивши у Ніни Олександрівни чимало безцінних реліквій, я насмілилася попросити щось із них для обласного краєзнавчого музею. Попросила й злякалася: ану ж відмовить... Я тоді ще не уявляла, які вони, справжні Косачі: “Це чудово! Віддати речі нашого роду до музею, де їх бачитиме широкий загал!” На таку реакцію я не сподівалася. І коли були відкладені вбік рушник, вишитий Лесиними руками, пенал, подарований Ізидорою до дня вступу Ніни до гімназії, маленька порцелянова чашечка – дарунок Лесиної матері, я від хвилювання втратила голос і якось ніяково хрипло подякувала милій жінці, хоча хотілося кричати на ціле місто. Тепер ці речі обласний краєзнавчий музей передав меморіальному музею Лесі Українки”.* Серед речей авторка згадує “старовинне зношене за довгі роки портмоне”, яке подарувала Ніні Косач одна із сестер Лесі Українки, “зворушливу картину хати Лесиної няні в Колодяжному” (“Волинська хата” – ***Г. П.***), “вишуканий молочник з блакитними, білими нарцисами”, портрет Адама Міцкевича, книги. В інвентарних книгах зазначено, що Л. Листовська передала статуетку “Лось”, морську мушлю, соусник, столик, таріль, дзеркало, глечик, книги, віяло.

Ставлення до картини “Волинська хата” у науковців неоднозначне. У біографічних книгах про поетесу, її листах не знайшли

Виставка малюнків Ольги Сергіїв у музеї письменниці. Звягель

згадок про цю роботу. У Сумському краєзнавчому музеї зберігається картина художника Євгена Вжеща “Біля хати” (1900), яка, на нашу думку, має деяку візуальну схожість з “Волинською хатою”. Оскільки ми не є фахівцями в образотворчому мистецтві, звернулися з цього приводу до фахівців Сумського музею. На наш лист відгукнулася в. о. директора художнього музею Надія Юрченко: *“Дійсно, за композицією та деякими деталями робота схожа на відомий підписаний твір Євгена Вжеща з нашого музею. Цей пейзаж ще за життя художника експонувався у Києві, багато разів репродукований, придбаний київським колекціонером Оскаром Гансеном разом з іншими його творами, які у 1920 р. надійшли до Сумського художнього музею. Творчі люди часто-густо зверталися до класичних зразків,*

“Волинська хата”. Автор – Лариса Косач. Картон, олія. Рік невідомий

робили свої репліки, за стилістичними ознаками твір вашого музею поступається”.

Як відомо, видатна поетеса захоплювалася живописом. Жителька Колодяжного Варвара Дмитрук залишила спогади про приватного маляра Зозульку, якого Лесин батько запросив із Ковеля, аби той вчив його доньку малювати: *“Вийдуть в садок або за село, посідають, і Леся малює: дерева, хатки, поле – все, що потрапляло на очі. А я, було, ходжу собі недалеко, рву зілля чи прополюю квіти і поспівую:*

Зозуленько рябенькая,
Чого ти маленькая?
Мене пташки годували,
Мені їсточки не давали.
Дадуть їсточки в черепочку,
Посадять мене в куточку...

“Це ти навмисне, Варко, співаєш... Ти ж добре знаєш, що його прізвище Зозулька”, – потім докоряє мені Леся. Великих картин Леся не малювала, бо довго через хво-

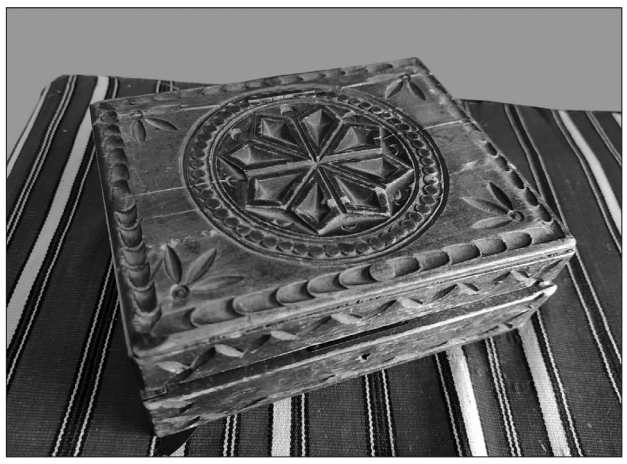

Шкатулка, яка належала Олені Пчілці

ру руку не вчилася, а так – пообмальовує зошити, листочки паперу. Там деревце зробить, там колодязь із журавлем чи квітку”.

У родині Косачів талановитою художницею була Ольга Сергіїв – племінниця Лесі Українки, дочка її наймолодшої сестри Ізидори Косач-Борисової. Вона навчалась у Художньо-індустріальній школі, відвідувала приватну студію художника-символіста Юхима Михайлова. Здобула фах у галузі науково-технічної фотографії, працювала в лабораторії світлочутливих матеріалів. У 1943 р. разом з дітьми, матір’ю і тіткою О. Косач-Кривинюк емігрувала з України. З 1949 р. жила у США. О. Сергіїв підтримувала зв’язок з музеями Лесі Українки і науковцями в Україні. У 1989–1991 рр. передала архів О. Косач-Кривинюк та Ізидори Косач-Борисової в Україну, що стало великою подією. Музею Лесі Українки подарувала свої малюнки, зроблені з родинних світлин: “Олена Пчілка” (1980), “Краєвид з річкою” (1982), “Прання білизни” (1982), “Весна в степу” (1982), “Леся Українка” (1982), “Олена Пчілка” (1982), “Вікно” (1982), “Хата в Гадячі, де народилася Олена Пчілка” (1982), “Сільські діти” (1983), “Перекуримо й послухаємо” (1983). У листі від 23.12.1991 р. Ольга Сергіїв написала до працівників музею: “*Малювала я ці картини в 1982 році для еміграційного молодого покоління, щоб дати їм відчути кольорами надзвичайність минулого... Отже, мої вже всі надивились на них, а може ваші ще поцікавляться глянути”.*

У 2003 і 2008 рр. батьківщину Лесі Українки відвідала Ольга Олександрівна Петрова, дочка Ольги Юріївни. У подарунок привезла шкатулку Олени Пчілки для носовичків, керсетку, сорочку, вишиту Ізидорою Косач-Борисовою. Пізніше надіслала свою світлину 1948 року, на якій вона одягнена у сорочку і керсетку. Окрім того, передала 12- та 10-томне видання творів Лесі Українки 1927–1930 і 1963–1965 рр.

Зведений брат Ольги Олександрівни Костянтин Петров, який проживає у Києві, подарував декілька фоторамок, 7-томне видання творів Лесі Українки 1923–1925 рр., папку для документів, у якій зберігалися матері-

Ольга і Костянтин Петрови на подвір’ї музею. Новоград-Волинський, 2000-ні рр.

али про Олену Пчілку, туалетний столик із дзеркалом-саше. У листі дарування він зазначив, що столик “належав Ользі Петрівні Косач (Олені Пчілці) під час її проживання у місті Києві по вулиці Овруцькій, 6 та зберігався моїми батьками, які мешкали за тією ж адресою”.

З родиною Косачів пов’язаний іграшковий сервіз, переданий Тамарою Скрипкою – дослідницею і хранителькою фондів Музею-архіву ім. Д. Антоновича у США. Він складається із семи предметів: чайник із кришкою, цукорниця з кришкою, молочник, дві чашки, два блюдця. На звороті є клеймо Japan. Т. Скрипка розповіла, що цей сервіз та інші речі зі свого архіву їй передала жінка з кола Косачів – Оксана Мяковська-Радиш (1919–2020). У США Оксана Володимирівна (разом із батьками, чоловіком і сином) емігрувала на початку 1951 року. Вона була активною діячкою української діаспори в США, берегинею Української вільної академії наук. Її батько Володимир Варлаамович Мяковський – український літературознавець, історик-архівіст, член Наукового товариства імені Шевченка, дійсний член УВАН, професор.

З листа І. Косач-Борисової до Олександра Дуна дізнаємося, що

Шафа з речами, переданими Л. Листовською від родини Косачів

Косачі і Мяковські підтримували дружні взаємини: *“Він* (Володимир Мяковський – ***Г.П.***) *і його родина – це наші близькі приятелі (його онуки і мої це вже друзі в четвертому поколінні Косачів і Мяковських)”.*

Ізидора часто приїжджала до своїх приятелів з молодих літ, гостювала у них по 2-3 тижні. *“Дочка Мяковського,* – пише дослідниця, – *усвідомлюючи значення розповідей Ізидори, записувала з її слів чимало. Ізидора, у свою чергу, полюбила Оксану, листувалась з нею, ділячись родинними проблемами. І робила також подарунки. Саме Оксані Ізидора подарувала з відповідним коментарем “Мифи классической древности” Штоля, яку читала в дитинстві Леся і яку я привезла в Україну. У свою чергу Оксана, захворівши і маючи поважний вік, передала мені частину свого архіву і речей. От і той посуд також потрапив до неї від Ізидори”. “Оксана мала трьох внуків,* – читаємо далі, – *яких забирала на вихідні і робила з ними лялькові будинки/кімнатки – три стіни та інтер’єр. В інтер’єрі використовувала мініатюрні іграшкові речі, а деякі сама робила. Я ще застала ці кімнати. Ізидора в один з приїздів і привезла цей посуд, сказавши, що він ще з Європи”.*

Альбом для нотаток і рисунків, подарований Лесею Українкою М. Охріменку 1909 р.

Окрасою музейної колекції є альбом для нотаток і рисунків, який Леся Українка подарувала Миколі Охріменку 1909 року. У листопаді того року Микола та його брат Дмитро приїхали зі своїми батьками – ялтинським виноробом Сергієм Федоровичем і вчителькою гімназії Марією Антонівною до Гелуана (Єгипет). Мета – лікування Дмитра. Того ж року до Єгипту прибула пароплавом Леся Українка. Усі вони мешкали в санаторії “Континенталь”. Письменниця заробляла на своє лікування репетиторством з іноземних мов (переважно французької). Микола та Дмитро Охріменки були її учнями (разом з іншими трьома дорослими мешканцями санаторію).

Частина архіву М. С. Охріменка, зокрема речі, подаровані Лесею Українкою хлопцеві, свого часу перебували в особистому архіві М. Ф. Дмитрієнко та Я. О. Іщенко. У музей альбом потрапив завдяки доктору історичних наук, професору, дійсному члену НАН України Володимиру Литвину. Обкладинка альбому оброблена шовком. Наявність елементів із сусального золота, а також ручна техніка розпису свідчать про велику цінність виробу в період його побутування (поч. ХХ ст.). На першій і другій сторінках вміщено два рисунки, виконаних на професійному рівні. Елемент з обкладинки альбому – гілку суниці – використали “Житомирські ласощі” для оформлення набору цукерок “Вітання із Житомира”, присвяченого 150-річному ювілею Лесі Українки.

Порівняно з колекціями інших літературно-меморіальних музеїв Лесі Українки, у музеї на її батьківщині представлено невелику кількість родинних реліквій. У деяких випадках експонати не є унікальними і потребують ретельніших досліджень. Проте їхнє значення не варто применшувати. Кожна річ, передана з родини Драгоманових-Косачів, – це важлива деталь для розуміння епохи й атмосфери, в яких зростала і плекала свій талант Леся Українка.

“Він мені сказав: “Хочеш бути потрібною, працюй на Україну”. Вже тоді замислилася, що я українка”.

Живописний світ Марини Соченко

У Музеї шістдесятництва відкрилася велика персональна художня виставка заслуженої діячки мистецтв України Марини Соченко “Нам Україна вища понад все!”, на якій представлено її найкращі роботи, створені в різні роки. Також на відео експонуються картини студентів Маріупольської філії Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури України (НАОМА), якими опікується пані Марина.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Марина Соченко народилася в Києві. З дев’яти років навчалася у художній школі, згодом – Республіканській художній школі імені Тараса Шевченка. Кілька років студіювала рисунок у приватній школі видатного українського художника-шістдесятника Віктора Зарецького, дружба з яким вплинула на її подальшу долю та вибір професії. Марина закінчила Київський художній інститут (нині НАОМА). Спершу викладала живопис у Київському промисловому технікумі (нині Інститут імені Михайла Бойчука). У 1992 році стала членом Національної спілки художників України, а наступного року відбулася її перша персональна виставка у Музеї Павла Тичини. З 1998 року викладацька діяльність пані Марини пов’язана з Національною академією образотворчого мистецтва та архітектури України.

Творчість Марини Соченко базується на глибокій національній традиції і патріотизмі, художниця поєднує високий професіоналізм з активною громадською позицією. З першого маршу “мільйонів”, що рушив від пам’ятника Тарасу Шевченку до Європейської площі 2013 року, стала сучасним художником-літописцем подій, через які пройшла вся свідома Україна. Писала картини-репортажі народних віч, робила замальовки. У Будинку профспілок, із закладеними мішками і розбитими вікнами, на прохання захисників Майдану Марина зуміла зробити виставку, що стала оберегом для змучених і змерзлих хлопців, які несли варту на Майдані. Так була створена галерея учасників Майдану з різних міст і сіл України (близько 200 портретів).

Після початку війни продовжила волонтерську діяльність, малювала в госпіталях поранених добровольців, бійців АТО, загиблих героїв. Створила серію портретів воїнів, які воювали або досі несуть свій військовий обов’язок. Започаткувала проєкт “Волонтери – дітям”, в рамках якого провела серію виставок у школах Києва “Заради майбутнього України” з метою патріотичного виховання дітей. У складі високомобільної групи центру морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України декілька разів була на передовій лінії фронту, звідки привезла понад 100 портретів героїв-захисників України. Має у творчому доробку понад 50 персональних виставок. Учасниця багатьох групових всеукраїнських та міжнародних виставок. Зі своїми картинами й плакатами організувала і провела біля російського посольства мистецьку акцію на підтримку Олега Сенцова та інших українських політв’язнів Кремля.

Марина працює в галузі монументального живопису. На замовлення греко-католицької громади церкви Святого Миколая на Аскольдовій могилі у малій військовій каплиці Зведення Чесного Хреста Господнього створила розпис ікони “Покрова Богородиці”, присвяченої героям, які полягли за Україну. На фресці зображено 55 портретів, серед яких герої Небесної сотні, добровольці, “кіборги”, герої Крут, січові стрільці, полковники армії УНР, отамани, українські козаки й руські воїни. Нещодавно передала до тієї ж каплиці ікону – груповий портрет героїв Крут – 40 портретів, детально відтворених з рідкісних історичних світлин. Тим самим художниця робить свій внесок у створення Пантеону військової слави та боротьби за державність і незалежність України.

За свою працю Марина Соченко удостоєна високих нагород: медаль “За жертовність і любов до України” від УПЦ КП (2015 рік), премія “Благовіст” (2015 рік), Народна премія імені Тараса Шевченка (2019 рік).

2023 рік для художниці ювілейний. На виставці представлені твори різних періодів життя: графічні портрети рідних, студентські роботи, ліричні пейзажі. Але найбільша увага – українським героям, творцям нашої історії, оборонцям нашої держави. Доповнюють виставку кілька портретів самої художниці, виконаних її вчителями – Віктором Зарецьким та Майєю Григор’євою, а також роботи учениці Марини Соченко, студентки НАОМА Валерії Самусенко.

– Знайомі з Мариною Соченко з часів Майдану, – зазначила на відкритті виставки директорка Музею шістдесятництва **Олена Лодзинська**. – Раніше в нашому музеї вже відбулися дві її виставки, на яких художниця представила переважно портрети воїнів. Але такої повної, насиченої, цікавої експозиції, як сьогодні, ще не було. Надзвичайно раді нагоді побачити творчість Марини Соченко, для якої 2023 рік ювілейний.

– Сьогоднішня виставка пані Марини – подія історична, – зазначив мистецтвознавець **Богдан Горинь.** – В час російсько-української війни це доказ того, що не вмирає душа наша ні в битві, ні в мистецтві. А ще ця виставка – подія культурна, що увійде окремим розділом в історію українського образотворчого мистецтва.

Я заздрив іншим народам, які добре ілюстрували свою історію. Зокрема, блискучий маляр Ян Матейко показав у своїх полотнах всю історію Польщі. Неодноразово замислювався, чому наша історія Грушевського, Крип’якевича, інші новітні історії не могли дати такого переконливого ілюстративного мистецького матеріалу. І коли оглядав сьогоднішню виставку, то зрозумів, що буде достойно представлений новітній розділ української історії – битви за нашу волю, свободу. Ми маємо чим проілюструвати і показати наших героїв, а також драматичні події, які відбувалися на полі бою чи на Майдані Незалежності.

Марина Соченко – майстриня високої мистецької культури. Дивлячись на ці полотна, розумієш, що їй знайомі всі напрямки світового мистецтва. Вона блискучий реаліст, імпресіоніст. Є у неї те, що нагадує драматичні полотна Сальвадора Далі та Пабло Пікассо.

Більшої рани нашої сучасної історії, ніж Маріуполь, важко знайти. Є й інші міста, які сильно постраждали, розбиті, зруйновані. Але саме Маріуполь став символом, це наша незагоєна рана. І Марині вдалося передати це з великою силою.

Все в творчості пройшло крізь її серце. І в кожному портреті ми відчуваємо, як Марина сприймала ту чи іншу особистість. У кожній композиції ми відчуваємо, що все це існує насправді.

Для багатьох Україна – це сонце, яке освітлює душу, дає тепло й життя. Так говорив про Україну мій брат Михайло Горинь, так її називав Дмитро Павличко. Такою сонячною ми бачимо Україну на картинах Марини Соченко.

– Рік тому на Аскольдовій могилі відбулася знакова подія, яка, напевно, не увійде в історію, але дуже важлива в житті Марини Соченко, – пригадав голова Організації українських націоналістів **Богдан Червак**. – У 20-х числах лютого минулого року, перед широкомасштабним вторгненням, на Аскольдовій могилі відкрили меморіал захисникам Дебальцево. На цій події виступив генерал Валерій Залужний. Після цього отець Ігор Онишкевич завів його у військову каплицю, яку розписала Марина, і провів екскурсію, показав розписи від князя Аскольда до В’ячеслава Чорновола. Залужний уважно дивився, очевидно, саме тому, що ці розписи мають велику художню цінність.

Напевно, нинішній етап через 20-30, а може, через 50-100 років вважатимуть одним із найгероїчніших у житті української нації. Мені здається, що наше покоління для нащадків буде найкращим поколінням за всю історію українського народу. Хоча, звісно, завжди будемо пишатися національно-визвольним рухом Богдана Хмельницького, ОУН, УПА. Наші герої рятують не лише Україну від рашистської чуми, а й усю Європу, світ. І першою зафіксувала цих героїв Марина Соченко.

– Ми зібралися на високоморальний патріотичний захід, який подарувала нам наша подруга, членкиня Конгресу українських націоналістів Марина Соченко, – наголосив голова Конгресу українських націоналістів **Степан Брацюнь.** – Захоплююсь її працелюбством, творчою наснагою, колосальною енергією. Бажаю Марині Божого натхнення.

– Марина Соченко вбиває москаля своїми образами, – переконаний директор Театру української традиції “Дзеркало” **Володимир Петранюк**. – Ці образи залишаються в серці і там більше немає місця Пушкіну чи Булгакову, немає місця москалю. Там наша розіпнута й воскресла Україна. І якщо Марина вбиває москаля духовно, то її син фізично на фронті...

– Сьогодні відбуваються останні кроки для звільнення нашого народу, останні кроки для появи на європейському континенті великої української нації, – наголосив політичний діяч **Олесь Шевченко.** – Марина Соченко створила галерею українських героїв. Цього не зміг зробити жоден із наших художників. Пані Марина – славна мисткиня з української столиці.

– Нашу зустріч з Мариною Соченко вважаю доленосною, – зізналася директорка Маріупольської філії Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури України **Галина Батичко.** – Сталося це в серпні минулого року. Після того, як Маріупольську філію знищили рашисти, нас прихистила наша альма-матір. Постало питання, хто ж буде з нами працювати. Керівництво Академії прийняло мудре рішення. Попросили допомогти Марину Соченко. В її особі мої студенти знайшли справжнього вчителя, адже вона професіоналка з великої літери. Вона людина, яка дуже чуйно, обережно може робити їм якісь зауваження.

Після пережитого в Маріуполі діти говорили, що не можуть і не хочуть малювати. Їм сьогодні дуже боляче. Інколи вони не можуть знайти матеріалів для малювання, поспілкуватися з викладачем, багато хто перебуває за межами України. Але в особі Марини Петрівни вони знайшли того вчителя, який зробить з них ті діаманти, що пізніше прославлять Україну.

Роботи Марини Соченко варто показувати не лише в Україні, а й за її межами. Саме так ми зможемо пропагувати Україну, а європейці дізнаються, що у нас відбувається насправді.

– Свого часу Марина Соченко принесла в нашу хату велику радість, – пригадала шістдесятниця **Маргарита Довгань**. – Колись мій чоловік Борис Довгань виступав у Музеї шістдесятництва. Марина його намалювала і подарувала чоловіку цей малюнок. Я була вражена, наскільки правдиво мисткиня створила в такому експромтному середовищі цей портрет. Низько їй вклоняюся за серію портретів наших бійців-фронтовиків. Вражена природним гуманізмом, з яким Марина підходить до своєї творчості. Її мистецтво благородне і високе.

– Всі ми переживаємо одне й те саме, – зазначила маріупольська поетеса **Оксана Стоміна**. – Мої відчуття 2014 року, коли я ще не була біженкою, схожі на сьогоднішні переживання.

Людина будує місто навколо себе. У Маріуполі я збирала біля себе найкращих людей, організовувала якісь заходи. І раптом все це зруйнувалося. Багатьох з моїх друзів вже немає в живих, і це страшно. Я довго перебувала за кордоном, але саме в Україні відчула, що знову повернулася до життя. Хочу подякувати Марині. Дуже важливо фіксувати те, що відбувається навколо нас. І вона фіксує нашу історію.

Актор **В’ячеслав Довженко** розповів про те, як протягом тридцяти років створював Музей маріупольської старовини. Цей музей знищено, як і багато інших пам’яток Маріуполя. Також згадав про жахіття, які йому довелося пережити разом зі своєю старенькою мамою в перші тижні рашистської окупації.

– Коли мені було 18 років, батько відвів мене на навчання до Віктора Зарецького, – пригадала **Марина Соченко**. – Приблизно через рік знайомства ми подружилися. Саме від нього я дізналася про Аллу Горську. Протягом восьми років я до нього приїздила, показувала свої роботи. Ще на початку 80-х він мені сказав: “Хочеш бути потрібною, працюй на Україну”. Вже тоді замислилася, що я українка.

Пані Марина провела для гостей екскурсію виставкою своїх робіт. А хор “Гомін” виконав найкращі пісні зі свого репертуару.

У публікації використані матеріали Музею шістдесятництва

Іван Чендей: “В України – велике майбутнє”

Останнє інтерв’ю з патріархом закарпатської літератури

9 серпня 2001 року ми зустрілися з Іваном Чендеєм у нього вдома, аби поговорити про його участь у роботі над фільмом “Тіні забутих предків”, що став класикою світового кінематографа. На основі цієї розмови була написана стаття “Тіні забутих “тіней”: закарпатці у найвідомішому українському фільмі”, що побачила світ у “Старому Замку”.

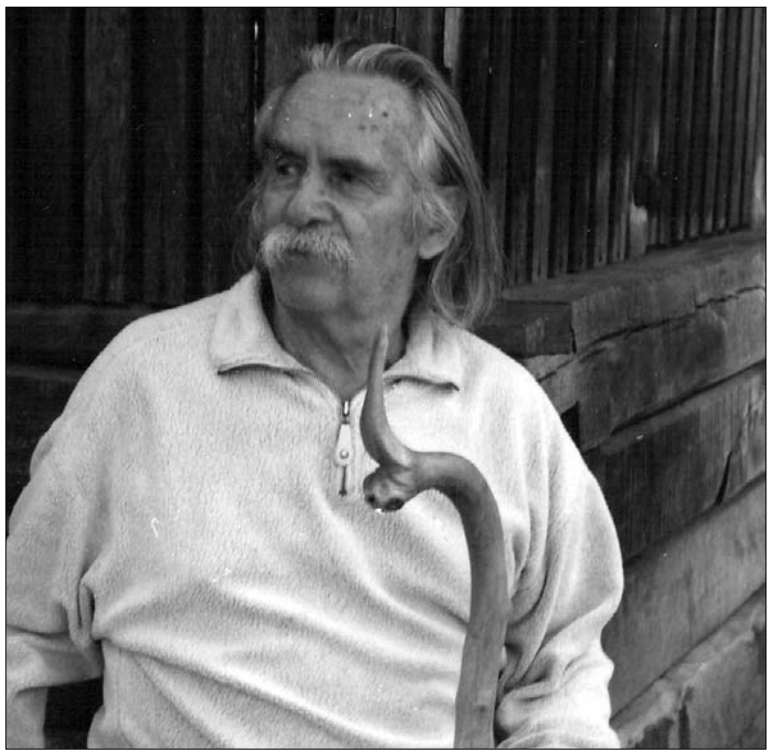

Іван Чендей в останні роки життя

Нещодавно, передивляючись свій домашній архів, натрапив на зошит із розшифруванням останнього нашого спілкування. Перечитавши дослівні записи, зрозумів, що вони мають вагоме значення не тільки для кращого пізнання маловідомої сторінки творчості Шевченківського лавреата в кіно, а й для розуміння загальної атмосфери, в якій творився кіношедевр 1965 року. Пропоную їх вашій увазі.

Пане Іване, Рената Король пише, що в сценарії ви слідували майже за Коцюбинським.

Так.

А що там було вашого?

Сценарій фільму і повість – це різні жанри. Основою фільму була повість “Тіні забутих предків”. Її треба було перекласти на кінематографічну мову. Це було моїм завданням. Але не треба було йти сліпо за повістю. Можна було й домислювати, розширювати. Так і виникло дещо, чого не було у повісті.

Наприклад?

Вечеря на Святвечір удвох – Івана з жінкою. У Коцюбинського цього епізоду нема. Це вже доклалася рука сценариста.

Вам потрібен був цей епізод для створення любовного трикутника?

Йо.

А вертепне дійство є в повісті?

Здається, нема.

Чи багато таких моментів, яких не було в повісті?

Небагато, але є.

А які епізоди ви не включили в сценарій? Адже сюжетна лінія дуже коротка. Фільм небагатослівний, у ньому майже не говорять. Ваш сценарій теж був більше зображувальний?

Так. У сценарії довгих діалогів не було. Він базувався не на прямій мові.

Рената Король пише, що ви подали варіанти, з яких вибрали один. Чим ці варіанти відрізнялися?

Вже не пам’ятаю.

Довго працювали над сценарієм?

Він порівняно скоро був написаний. Десь за два місяці.

Параджанов до вас приїжджав?

Він був тут. Ми з ним робили канву, визначалися, що там має бути.

Тобто з самого початку це вже була спільна робота?

Так.

Потім ви це олітературили, і він вніс свої правки?

Я зробив літературний сценарій, а він – режисерський.

Які його правки були внесені до сценарію?

Вони були пов’язані з вимогами кіномистецтва, щоб зробити динамічнішим дійство.

Як ви відреагували на те, що стали співавтором сценарію? Вважаєте це заслуженим?

Оскільки робота від початку велася в парі, разом розробляли плетиво сюжету, то співавторство було закономірним.

Чи внесли ви щось закарпатське?

Було таке. Ось та згадана святкова вечеря. Десь у мене зберігся той сценарій. Але не знайду, бо багато разів з того часу все в хаті перетряслося.

Може, пані Марія допоможе?

Ні. Вона не була моїм секретарем, як у деяких родинах, де дружина торкалася кожної сторінки.

Параджанов жив у вас?

Так, два тижні.

Він хотів пройнятися духом, зануритися в середовище?

Так, активно проводив час. Знайомився з художниками. Зустрічався з Федором Манайлом. Він сам знаходив собі компанію. Був дуже товариським, комунікабельним.

Тоді він ще був невідомим?

Так.

А чому ви відразу погодилися взятися за цю роботу?

Виникла така ситуація. У мене був договір з кіностудією Довженка, і я його не виконав. Тобто виконав, але робота не була прийнята. І в мене виник борг перед студією. Тож це була одна з можливих форм погасити борг.

Ви мали вже проплачений аванс?

Йо.

То погасили борг?

Так, стягли з мене гонорар за фільм. Так що я сценарій написав, але нічого не отримав.

Чому п’ять років тому під час нашого великого інтерв’ю ви не захотіли розповідати про “Тіні забутих предків”? Казали, що для вас це болюча сторінка.

Через відносини зі студією. Мене тоді обібрали.

Після того ви вже нічого для них не робили?

Нічого.

А для інших?

Це були вже інші стосунки.

Далі писали сценарії?

Писав для науково-популярних фільмів. Як-от, “Довічні свідки” — про дерев’яну архітектуру Закарпаття. Стосунки склалися добрі, я активно співпрацював з цією студією – “Київнаукфільм”. Написав сценарій про Євгенію Долинюк, двічі героїню соціалістичної праці, знаменитого кукурудзовода з Прикарпаття. Їздив до неї.

А скільки фільмів знято за вашими сценаріями?

Десь 5-6. Були цікаві роботи. “Чорна Тиса” – видовий фільм про красу природи Карпат.

А з Параджановим ви підтримували стосунки?

Все обірвалося.

Чому?

Ніякого тертя не було. Просто у нас різні дороги: у нього – своя, в мене – своя. Він складний чоловік, мав неприємності. Але митець видатний. Від Бога.

Чи брали ви участь у подальшій роботі над фільмом?

Ні, я не їздив на зйомки. І це була моя велика помилка. Я того літа працював над романом “Птахи полишають гнізда”. Постав вибір: якщо не здам роман, то він не вийде друком. Тому й не міг їхати на зйомки, хоча мені й пропонували. І сам себе обікрав. Можна було поспілкуватися, відчути творчу атмосферу. Потім їздив на перегляд матеріалу. Але це була не та участь, де колективно вариться, формується мистецтво.

Так, тоді у роботі над фільмом працювало ціле гроно майбутніх зірок – Юрій Іллєнко, Георгій Якутович, Іван Миколайчук, Лариса Кадочникова. Майже ніде не згадується, що консультантом фільму був народний художник України Федір Манайло. У чому полягала його участь?

Він був великим знавцем Західної України, гуцульського побуту. Консультував як етнограф, знавець побуту, звичаїв. Манайло знав усе.

Він брав участь у зйомках?

Здається, їздив туди. З ним спілкувався Параджанов, бував у нього вдома. І потім теж спілкувалися.

Олександр Гаврош з Іваном Чендеєм та його дружиною після інтерв'ю

А з Манайлом ви говорили про фільм?

Говорили. Він був задоволений, що став консультантом стрічки. Відчувалося, що це буде річ незвичайна.

Що у фільмі є власне Чендеївським?

Коцюбинський творив повість, спираючись на Володимира Шухевича. Це видатний етнограф, який видав п’ятитомну працю про Гуцульщину. Як він розповідав Коцюбинському, так той і описував.

А чи можете сказати у фільмі – “оце моє”?

Є й таке. Сам настрій, атмосфера туги. Вона закорінена в Карпатах.

А з Миколайчуком ви були знайомі?

Так, він був у нас вдома, коли вперше приїхав в Ужгород. Фільм ще не знімався, але над сценарієм я вже працював. Він приїхав, щоб познайомитися зі мною, бо проходив на роль. Був захоплений Закарпаттям, своєю майбутньою роботою, відчуттям чогось великого. Справив приємне враження. Кілька днів пробув тут.

Пишучи сценарій, яким ви уявляли головного героя?

Драматичним ліриком. Згодом уявляв Миколайчука.

Ви про роботу над фільмом ніде не писали?

Не доводилося.

Де вперше побачили фільм?

На перегляді у Києві, де його приймала комісія. Реакція була дуже захоплена, хоча висловлювалися й зауваження, звичайно.

А якими були ваші враження?

Позитивними.

Чи прогнозувалося, що фільм матиме такий успіх?

Ні, ніхто не думав.

А як ви зреагували на успіх?

Був радий, звичайно. Авторові приємно, що роботу, до якої він причетний, так високо оцінили.

Як це позначилося на вас?

Ніяк.

В Ужгороді про це знали?

По-периферійному. Про це не говорили ні з трибун, ні у звітах, ні на конференціях. Це не стало предметом гордощів, що й наш Іван там брав участь.

І Манайло.

Так.

З висоти минулих 37 років які ваші думки про цей фільм і вашу роботу?

Прекрасно, що Закарпаття прописалося в українському кіномистецтві. Бодай участю у фільмі, який підняв українське кіно на таку висоту. Якби це робив хтось інший, я би теж так радів факту виходу українського кіномистецтва на світову арену.

Коли востаннє дивилися “Тіні забутих предків”?

На якийсь ювілей стрічки. Вже точно не пригадую.

А скільки разів бачили?

4-5 разів.

Так що кожен перегляд для вас – подія?

Так.

Про що думається під час перегляду?

Що ми, закарпатці, щось значимо. Що ми не такі бідні, не такі не варті уваги.

Але не вміємо про себе розповісти?

А коли українці вміли? Вміли добре воювати за чужі кордони, ліс рубати чужим панам, добувати їм вугілля й нафту.

Що вам хочеться сказати напередодні десятиріччя Незалежності?

Дай Боже, щоб Україна зміцнювалася, росла в глибину. Щоб Незалежність була не для олігархів, а для народу. Щоб кожен відчував свою силу від цього. Навіть, грубо кажучи, власну користь.

Яким вам бачиться майбутнє?

Прекрасним! Я вважаю, що в України велике майбутнє. Це одна з держав, що повинні мати високий життєвий рівень. Наш народ багато робить, а мало потребує. Тому він заслуговує на добробут.

Спілкувався
Олександр ГАВРОШ
9 серпня 2001 року

Від редакції. *28 лютого в Ужгороді на сесії міськради депутати прийматимуть рішення щодо перейменування вулиці Високої. Члени Закарпатської обласної організації НСПУ подали звернення перейменувати Високу на імені Івана Чендея, видатного письменника, закарпатського класика, лавреата премії імені Тараса Шевченка. У 2022 році йому виповнилося сто років. На жаль, далеко не всі земляки підтримують шляхетну й мудру ідею увіковічнити в назві вулиці пам’ять цього письменника. Віримо, що справедливість, на яку заслуговує Іван Чендей, переможе.*

“Село моє, прабатьківське село,
Стражденне, як Шевченкове чоло, –
Видзвонює, як на осонні – тронка”.

Просвітянин Огієнкового краю

Надсилаю на розсуд редакції матеріали, присвячені пам’яті поета і просвітянина Василя Сташука. Ця людина свого часу будила приспаний Брусилівський район, Житомирщину… Минув рік, як 11 лютого 2022 року Поет відійшов у вічність… Дуже б хотілося, аби завдяки Вашій газеті ширше коло згадало достойну Людину.

Василь Федорович родом із моїх дідівських країв, мій Учитель, Порадник, Наставник…

Світла і вічна пам’ять…

Минає рік, відколи перестало битися гаряче серце Поета, невтомного діяча Огієнкового краю, щирого Українця і неповторної Людини – Василя Федоровича Сташука.

Доля Василя Сташука навіки поєднана з поліським зболеним краєм. Народився на Малинщині, далі жив у Народицькому районі, після Чорнобильської трагедії життя привело до райцентру – Брусилова. Закінчивши філологічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, він все життя присвятив своїм землякам. Де б не пролягали земні стежки В. Сташука, він завжди намагався бути корисним людям, Україні, Слову та високій ідеї відродження справжньої Української Держави.

У своїй першій поетичній збірці “Глиця” поет чітко окреслює своє творче і життєве кредо:

Віддати людям на землі себе
У кожнім добрім і гарячім слові,
Допоки світить небо голубе,
Допоки світ займається з любові.

Невсипущою була творча вдача цієї людини: робота в редакції районних газет (спочатку в народицькій, а потім редактор газети “Відродження” у Брусилові), постійні творчі пошуки (написання і видання поетичних та прозових творів), громадська діяльність.

Багато встигнув зробити й залишити по собі добрих справ В. Сташук на громадській ниві – відродження імені славетного українця Івана Огієнка на батьківщині та Україні, створення історичного музею Івана Огієнка в Брусилові, координація діяльності районної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, очільництво Брусилівської районної організації Всеукраїнського товариства імені І. Огієнка, організація діяльності міжрайонного літературно-мистецького об’єднання “Посвіт” імені І. Огієнка, редагування і випуск альманаху “Житичі і світ”, участь у роботі обласної організації Національної спілки письменників України та Національній спілці журналістів України.

Саме Василь Федорович намагався, аби не забували про славетних земляків. Це за його ініціативи у Малині відбувалося вшанування пам’яті етнографа й дослідника Василя Скуратівського, проведення конкурсу та визначення лавреатів премії імені Василя Скуратівського.

“2019-й у Малинському районі на Житомирщині був оголошений роком відомого народознавця Василя Скуратівського... Великі люди живуть не тільки у великих містах: вони живуть у кожному селі, на кожній вулиці. Один із таких великих – Василь Скуратівський”, – так згадував про славетного земляка В. Сташук.

Це завдяки В. Сташуку українці дізналися про подвиг Миколи Микитенка, який як воїн російсько-української війни з 2014 року, будучи сержантом, командиром взводу 1-го батальйону оперативного призначення імені Героя України генерал-майора Сергія Кульчицького, брав участь у боях за звільнення Слов’янська, отримав тяжке поранення і глибоко переймався байдужістю влади та співвітчизників до війни на Сході, до політичних подій, до майбутнього України загалом. Саме ця байдужість влади і стала причиною самоспалення Миколи Микитенка в переддень Дня захисників України в жовтні 2020 року. Подвигу і саможертовності свого земляка Миколи Микитенка, родом із селища Лазарівки (Брусилівського району на Житомирщині), юриста і викладача історії, що воював за Україну й вистояв Майдан 2013 року, Василь Сташук присвятить поему “Смертю смерть здолавши” (2021). Тут звучить поетичний набат сучасникам, постійне нагадування про совість і власну відповідальність.

А скільки емоцій породжує поема – від розпачу, обурення, сарказму до захоплення, піднесення, гордості, героїзму:

Благословенний в ніч нестерпний
скипень,
Коли біди і болю не знести.
Вогні встають над світом смолоскипом,
щоб людство знало з ким й куди іти.

Василь Федорович видавався комусь диваком, можливо, романтиком, але його спрагла душа ніколи не спала, не байдикувала і не була байдужою. З-під пера В. Сташука вийшли поетичні збірки: “Глиця”, “Мефістофель у Чорнобилі”, “Круті береги”, “Вересневі стодоли”, “Освідчення”, “Неприкаяність”, “Міражі”, “Гарячий вітер”, “Вибране”, “Хіба я знав, що так любити можна”, “Нурт”, “Неминучість”; збірки есеїв “Те, що минуло, не минає”, трилогії “Останній лелека”, “Голос спаленої трави”, “Тітко Насте, Вашими устами я до всього світу говорю”, “Сонячною крапелькою крові”, “У Надсонову ніч”, “На берегах моєї долі”, “Живу на долонях у матері”, роману “Западня для Івана Денисовича”, численних рецензій на поетичні збірки різних авторів у газетах. Лебединою піснею стала повість “Любов та гріх Великих Кліщів”, у якій автор назвав це село “столицею свого серця”. По суті, це історія поліського села, спаленого чорнобильською бідою.

Лавреат багатьох премій – регіонального поетичного конкурсу “Дорогами ровесників” (1967 р.), Всеукраїнської премії імені І. Огієнка (2009 р.), Літературної премії імені В. Юхимовича (2013), обласних премій імені Михайла Клименка (2010 р.), Василя Земляка (2013 р.), Лесі Українки (2017), Бориса Тена (2017) – Василь Федорович завжди залишався Людиною, палко закоханою у свій рідний край, яка знала і шанувала історію й багато зробила добрих справ, аби українці не лишалися манкуртами, малоросами, безбатченками.

Низький уклін і світла пам’ять Вам, шановний Василю Федоровичу...

З пошаною, вдячністю і любов’ю –
Ірина ГОЛОВАЙ,
викладачка української мови і літератури

Василь СТАШУК: “А я живу і буду вічно жить тобою, моя доле, Україно”

Добірка поезій Василя Сташука різних періодів і років, різних жанрів і мотивів – від любовної лірики, найболючіших поезій про Чорнобильське горе, рідну Україну до найновіших іронічно-зболених віршів на актуальні теми.

***

Хіба я знав, що так любити можна!
Молись, моя надіє, і терпи.
О мій всесильний і коханий Боже,
Врятуй мене від щастя й заступи.
Ти заступи мої слова невдячні
Від суєти, безвір’я і нужди,
Коли вони невтішно й гірко плачуть
На бездоріжжі щастя і біди.
Мій Господи, вділи краплинку ласки,
Не пошкодуй хоч трішечки тепла,
бо на душі і так занадто жаско,
Немов торкнувся згаслого чола.
А на любов мою пошли напасті, –
Її твоїм я іменем назву.
Мій Господи, врятуй мене від щастя,
І я тоді віки переживу.

***

Карі очі – як грім серед ночі,
Сині – гвалт серед білого дня.
Десь там вітер бездомний регоче
І довкруг безталанно толочить
Все, що в душу лягло навмання.
Всі дороги і всі перемети –
В лоні перших останніх забав.
Не повія, але й не Джульєтта,
А засніжена доля поета
Серед буйно спокушених трав.
Я уже не піду за тобою –
Надто зустрічі довгі були...
Не хилися до ніг осокою,
Я не стану твоєю бідою, –
Для кого ж наші мальви цвіли?
Ах, яка може бути Джульєтта, –
То таких, як я – зоряний сказ.
Горобині мої кастаньєти –
На застуджену душу поета –
Серед гвалту, терзань і образ.
Зорі світяться в долю уроче,
Під вікном сокорить галченя...
Карі очі – як смерть серед ночі,
Сині – глум серед білого дня!

***

Живу на долонях у матері –
Сонячно,
затишно,
тепло.
А небо таке погідне,
Як очі в моєї неньки.
Коли вона пелехатим ранком,
Мов сонечко у серпанку, –
Огірки в пелену вибирає.
А коли розвихриться над світом,
Й норовисто зірветься вітер,
Вітер відчаю і печалі,
Притулюсь, як колись, бувало,
Коли зморшки, мов світ, світали,
До долоні моєї матері.
Стане втішно
і чисто-чисто
Захлинеться жура на вустах,
І, як неньки моєї намисто,
Обізвуться мої літа.

Живу на долонях у матері.

Атомний диптих

Жорстокий, ніжний і свавільний світе,
Скажи скоріш, що діяти мені,
Тебе чи ненавидіть, чи любити
У міражах чорнобильських вогнів?

Мовчиш... А серце жде і прагне слова,
Немов земля обвуглена – тепла
Людських долонь, котрі не пахнуть
кров’ю,
Бо маками у полі проросла.

О, світе мій, твоя палає врода,
І полум’я шалено гоготить,
Обпалює епохи і народи,
І в мене мисль...
А час іде – не спить.

Не спить і серце, відповіді хоче
За всіх, хто жив, живе і буде жить...
Допоки нам дивитиметься в очі
Зловісний стронцій атомних страхіть?

Через тисячу літ

Через тисячу зим, через тисячу літ
я до тебе вернусь, мій знедолений краю,
Як останній листок, припаду до землі,
Як підстрелена лань на весь світ заволаю.

Від’ячить, відкричить, болем туга зійде,
І охрипне душа у живім безголоссі,
І устане, мов Сфінкс, мій печальний Едем,
І зійде благодать на уранові роси.

Буду спрагло шукать на полях, у лісах,
Десь під спудом століть – мою першу стежину.
Та невже, чим я жив, все повергнуто в прах,
І не буде душі на цім світі спочину?

Чуєш, діду, мене, якщо можеш, прости
Що так довго баривсь – цілих тисячу років.
Боже, правий, дай сил – ну, хоча б доповзти
На поліський Едем уже новим Пророком.

Десь у хащах віків – мій сплюндрований слід,
Над звіздою Полин – мефістофельські круки...
Як же вижить мені на цій грішній землі,
Коли вже не зігріть замерзаючі руки?

***

Невже і я в тумані – як туман –
і я вже йду за часом, як за плугом?
Ліна Костенко

Я пережив й переживу віки,
В душі моїй – любові мегавати.
Мої діди, мої Кармелюки, –
В моєму слові – Ваші синяки,
Що не дають спокійно жить і спати.
Несу свій хрест, як Бог мені велить.
В циклопів не питаюся дороги.
Мабуть, не все холопи пропили.
Десь там у штольнях – з лика постоли,
Щоб взути як не вихреста, то бога.
В моїй любові всім смертям на зло, –
Ще не ослабли віжки й посторонки.
Село моє, прабатьківське село,
Стражденне, як Шевченкове чоло, –
Видзвонює, як на осонні – тронка.
Іду крізь хвищу батьківських сивин.
Веду свій слід і долами, і лугом.
Ні, я не шавка!
Я – не сучий син!
Це я той клин, що вибивають клин.
Іду за словом, як ідуть за плугом.
Моя любов – мого життя ріка –
На берегах дніпрових богослова.
Благословенне все, що – у віках,
Як мед гіркий Всевишньої любові.
30.04.2020 р.

***

Я не ховавсь ніколи у кущах,
Коли горіла у сусіда хата,
А хтось єлейним голосом вищав,
Як тільки можна – благородним матом.
Мені тоді було не до октав,
Коли прийшли глухонімих васали.
Я не сидів в загатах, не мовчав,
Коли сади Всевишні корчували.
...Мовчать лакеї і мовчать вожді –
Ховаються у сановитих лаврах.
А біль блефує, наче у вузді,
Як подзвін – у простуджених литаврах.
А я кричу, волаю... Боже мій!
Хіба глухий народжений почути?
А я кричу... А я вже сам не свій,
А в душу туга заповзає спрутом.
Я сію в душу грішну не кукіль...
Іду у світ, тривожним, майдонутим.
А коли в слові скурвиться мій біль,
Тоді й мене уже не може бути.
Як прийде час, і справді я умру,
А з мого тліну виросте діброва,
Під величальне і печальне – “кру!”
Я всі гріхи всесвітні підберу
І встане світ Великої любові.
Як прийде час, і я уже піду,
Туди, де вже не буде пахнуть м’ята,
Я обізвусь на вранішню дуду,
Щоб в креші грому вічно веслувати.
І у мені повік не відболить
Усе, що нам наврочить яворина.
І хай плюється ненасить...
А я живу і буду вічно жить
Тобою, моя доле, Україно.

Розкіш торкання речей

Содомора Андрій. Пам’ять речей: роздуми, есеї, образки. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2023. – 144 с.

Поціновувачу творчості Андрія Содомори, який невимовно зрадіє, узявши до рук його чергову книгу “Пам’ять речей”, може, й не так важливо налаштуватися на філософування про вічну плинність життя etc., бо ж саме читання виведе його на єдино правильну стезю – наслухати і переживати резонування всередині самого себе чуттєвих історій, інтенсивних рефлексій, давніх, здавалося б, втрачених, спогадів про свої речі, видобуваючи під нашаруваннями часу залеглі пласти пам’яті (як корисні копалини, що дають зігріваючу енергію людській душі).

Ольга КІС,
м. Золочів, Львівщина

Отож, за Епікуром і Сковородою, збираймося в коло друзів-однодумців і поговорімо про пам’ять речей, торкнувшись у попередніх книгах цілого Всесвіту речей, що плачуть й усміхаються. “Є таки сльози речей, і що смертне – торкається серця”, – цитує автор Вергілієву “Енеїду”. “Слова – речі з душею, а отже, з пам’яттю”, – звучить в унісон.

Читання на позір легке, як інколи в античних авторів чи як ілюстрація до сентенції “все геніальне – просте”. Але легке перо, як ознака таланту того, хто пише, не означає, що читачу не знадобляться інтелектуальні та чуттєві старання, щоб долучитися до товариства. Автор, як і його улюблений Горацій, співець “золотої середини”, шукає того, хто “відчував би з ним однією душею” (“Перший сніг”).

Товариство й справді добірне (тут як ніде інде пасує народна мудрість: “Скажи мені, хто твій друг і я скажу, хто ти”): американець Рей Бредбері, французи Поль Верлен і Поль Клодель, японець Ісікава Такубоку, грек Мікіс Теодоракіс, поляки Ципріян Норвід і Беата Обертинська, австрієць Райнер Марія Рільке, іспанець Гарсіа Лорка, їхні талановиті перекладачі і, звісно, свої, – українці Тарас Шевченко, Іван Франко, Максим Рильський, Микола Зеров, а ще неодмінно – улюблені латиняни й елліни з давніх часів, рідня (що під звуки Шуманової “Мрії”, зродженої на фортепіанних клавішах материними пальцями, знову нагадує авторову Ітаку – Вирів), кілька найулюбленіших з наймолодшої генерації (що вже насправді виросли на достойних нащадків). При тому читача не покидає радісний подив: як свобідно почувається автор у цьому колі вибраних! Адже мислить і відчуває, як вони, живе по совісті і служить своїй Вітчизні, як вони. І буквально в повітрі дзвенить заклик – розширюйте й ви свої горизонти!

Тож на радість місце в цьому колі знайдеться й нам – маємо таку честь! Поважні мислителі і спраглі нових пізнань перелітні та суєтні мусять зупинитися, струсити зі стіп порох, щоб налаштуватися на... повернення до себе. Ось важливе для мене, на що одразу відгукується моє серце, на цитований лист Сенеки до Луція: “Так і роби, мій Луцію, відвойовуй себе для себе ж самого...” (“Вакації”).

У розповіді “Горнятко з соняхом” автор чітко виписує свою улюблену тему – “тема часу, речей, чогось непримітного і дуже цікавого, незбагненного, неперекладного у природі й літературі...”. Очевидно, що ніхто не зрівняється з ним у майстерності, ба навіть місіонерському служінні тому мікросвітові (за масштабами та не за значимістю), до якого належить тиша, тіні, дзеркало, сільничка, камін, ситечко, словом та “цвітка дрібная”, яку завважать лишень втаємничені. Кожен з багатих на чуттєвість, розмисли та розкішну мову художніх есеїв, образків робить читача різною мірою співтворцем (в частині дописаних в уяві, навіяних текстом схожих емоцій, картинок із свого життя) чи просто дозволяє, зануривши в них, пізнати щось досі не пізнане, відчути – незнане.

Андрій Содомора, відомий як оригінальний автор (з Горацієм за плечами, що не допитується – настановляє: “Перекладаєш?.. Сам чому не пишеш?..”), вдумливий, неперевершений перекладач античних авторів, словолюб з винятковим чуттям краси слова, і тут демонструє, навчаючи, цю красу, ледь не полеглу остаточно під катком русифікації, як-от: шумка хвиля, ворушке листя, тьмава білість, сутінна тиша, біла тихість, розжалоблене серце, співацька душа тощо. А самі лишень назви, приміром “Любов і дерево”, “Кульбабовий подив”, зроджують відчуття, що це перший рядок танка Такубоку...

Справжня розкіш – у читанні “Пам’яті речей”, що є ще й відкритою для огляду робітнею для кожного, хто залюблений у слово чи має його за інструмент своєї розповіді про життя. Оцінюючи Горацієву оду як твір “дивовижної майстерності”, Андрій Содомора виявляє ще один рідкісний талант, що полягає в умінні поцінувати здобутки інших. Та цілком очевидно: все, що вийшло з-під його пера – так само “дивовижної майстерності”.

Отож, про навіяне текстами. Акація – пахне мені на всю кімнату й поза нею, при тому нагадує про ще один весняний запаморочливий запах – ясминовий (“Акація”). Так само пахне виногроно (поки смак не переміг), а ще осіннє листя, дві туї під будинком... За Редьярдом Кіплінгом, “щоб найкраще зрозуміти чужу країну, треба відчути її на запах”. Звісно, адже країна – це люди і речі. Але Андрій Содомора “про незбагненну таїну запаху” висловлюється глибше, для нього це “таїна, асоціації, спогади”.

Читаючи художню мініатюру “Стрих”, кожен володілець свого “невпорядкованого хаосу”, відчує жаль, ба навіть почуття провини перед покинутими речами, а вони ж – пам’ятають кілька поколінь. Біографічні образки про людей, дорогих авторові, засвідчують як про них, так і про самого автора – людяного, люблячого, вдячного (“Дві копійки”, “Славко”, “Горнятко з соняхом”, “Капелюхи”).

Загадковий “Дім” – дім Такубоку, дім св. Августина, дім Горація. За Томасом Еліотом, “дім – це місце звідки рушають”, та було б це надто просто. Читачеві належить потрудитися, щоб зрозуміти парадокс суму через те, що “всі люди мають свій дім” etc.

Художній есей “Сільничка” – про звичай римлян передавати “сільницю отчу” з рук в руки, від батька до сина, а потім син, своєю чергою, передавав її своєму синові, і так “в’язала вона покоління, снуючи дорогоцінну ниточку родової пам’яті”. Та українському читачеві відгукується своє, пов’язане з сьогоденням – загроженим і кривавим: сіль – сільничка – Соледар. Кому передасть свою сільничку неодружений Горацій, кому передасть сільничку невтішний батько, ховаючи свого молодого сина, полеглого у Соледарі чи Бахмуті – на війні?

Запитання шестирічної Магдалинки, що дало назву есею “Де буває смерть?..”, відгукнулося мені особистим. Мій син, ще будучи дошкільням, допитувався: “Мамо, а журба – це таке дерево?”. Діти запитують, а ми шукаємо у відповідях ту міру, щоб не додати туги у їхні світлі, радісні дні дитинства. Колись кожен матиме нагоду повторити за св. Августином: “І ось моє дитинство померло в мені, а я живу...” (“Perpetuum mobile”).

Є в цьому есеї про *вічно рухоме* милий спогад про металевий вітрячок у скляній банці на дерев’яній ніжці, який на сонці під дією розігрітого в круглій клітці повітря розпрямляв свої крильця і починав крутитися. Його також не пощадили “хмарні часи”, перетворивши у порох та тінь на стриху серед таких самих забутих, полишених на поталу, речей. “Хмарні часи” настають не лишень для вітрячків без сонця і сонця у вічному русі, але й для людини, у якої намагаються відібрати свободу, бо ж вічний рух людства – спрямований до неї.

У текстах ані натяку на повчальний тон, ні однієї такої зумисної нотки , але уважний читач знайде цікаву науку для перекладачів, понадто тих, хто рядить себе в цю тогу, не переймаючись поверховістю своїх знань чи відповідальністю за кінцевий результат. Рефлексуючи на поезію Беати Обертинської “Klonowe motyle”, автор пише: “Глибока семантична й образотворча рима... лірико-філософське ядро всієї поезії, певно, змусила задуматись не одного перекладача, не одного – й відмовила від перекладу цієї мініатюри...” (“Легковажне”). А ось Лев Гінзбург щодо перекладів, коли йдеться про видобуті із надр невідомості речі – “дивниці”, як ото ситечко: “Що більше цих “дивниць”, то відрадніше перекладати, стало б уміння”.

В есеї “Стіна” згадано про Йосипа Устимовича Кобова, латиніста, науковця, перекладача, про якого автор шанобливо відізвався ще й у розповіді “Капелюхи” і літературний портрет якого цікаво, талановито та з любов’ю виписав у книзі “Лініями долі”. Пишучи про його багаторічну перекладацьку працю – “перекладав, доносив голоси тих, хто пробивався з темряви на світло” – наче пише про себе.

Вражає органічність поєднання філософії та естетики улюблених античних авторів Андрія Содомори, як частини вічних непроминаючих цінностей, з контекстами сучасності. Завдяки йому, ми усі наче з Овідієвого, Горацієвого, Вергілієвого кола! Ці 55 есеїв, образків, роздумів творять справжній, цілісний світ, де минуле переплетене з теперішнім, майбутнє – загрожене “заздрісним” часом, але з непереможною мрією; де українська народна пісня товаришить давньогрецьким одам, а глобальний світ починає розуміти свою мізерність перед дрібною цвіткою. І понад усім – чуттєва і незнищенна пам’ять речей.

Книга примножує світло, дає надію, вона для тих, що в хвилини затишшя “на нулі” хочуть чогось людського, справжнього, рідного і високого водночас, вона – для нас, щоб не втратили віри у справедливе вирішення смертоносних баталій, коли над народом чуває сам Бог. Є в ній і приховане (але чомусь віриться – не випадкове) нагадування для наших темних і смутних часів: любов і праця, що не мають міри, вирятують нас (“Цвітка дрібная”). Любов до Батьківщини і жертовна боротьба-робота військових – боронять небо не лишень над Україною, але й світом; любов і праця тримають при тямі у трагічних ситуаціях, непоправних втратах кожного з терплячого українського народу.

Тематичність та естетика видання в такому ж ключі як книги “Усміх речей” та “Сльози речей” дають підстави говорити про трилогію. Атмосферні фотографії львівських двориків, природні замальовки фотохудожника Андрія Кіся гармоніюють з текстами, творячи таким чином унікальне під кожним оглядом видання, яке заслуговує найвищої похвали.

Бачиться мені (чи мріється), як цієї переможної осені (ба й весни та літа – віриться!) йтиме осіннім львівським сквером “по листю ворушкому” цей чарівник слова, нашіптуватиме улюблені рядки з “Осіннього дня” Рільке у перекладі Миколи Бажана, а тоді замре на мить, угледівши щось непримітне для пересічного перехожого... Чи буде це поезія високого класичного надиху, чи щемкий спогад із Вирова, чи роздуми про світ речей і людей – все занотує, як належить письменникові. Читач завжди із нетерпінням чекає на книжки Андрія Содомори, бо там є пожива для розуму і насолода для серця. “Ти лишень, книжко, живи...”.

“Проріст” із піксельним відтінком

Цьогорічний 20-й ювілейний випуск альманаху “Проріст” вирізняється насамперед тематикою “Доросле дитинство” — така назва передмови голови обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Івана Вєтрова.

Примірники літературного альманаху за рішенням правління, окрім авторів, будуть надіслані у військові частини, на передову, аби щирими, чесними і чистими дитячими словами підтримати бойовий дух.

Вчитаймося в рядки деяких конкурсантів:

...Мама стоїть біля вікна.
Моя мамуся сумна-сумна.
Сумно у хаті без старшого брата,
А за вечерею тата нема.

(Назарій Корейко, учень 6 класу Костопільського ліцею № 4 Рівненського району).

...Прокинувся вранці –
Наснилось мені,
Що я Перемогу
Бачу вві сні.
Я дуже чекаю,
Що збудеться сон –
Закінчаться сльози,
І смерть, і полон.

(Назарій Крупич, учень 8 класу Заболотської гімназії Сарненського району).

...Хай пісня рідна лунає,
Хай мова долає кордони,
У світі нею спілкуються
Людей вже мільйони й мільйони.
Проте лише нам належить,
Для нас лиш вона материнська,
Ми – України діти,
І мова у нас українська.

(Юлія Березинська, учениця 8 класу Будівської гімназії Сарненського району).

...Тримайся, Україно, допоможемо тобі,
Бо над усе цінуємо свободу!
З тобою разом будемо у радості й журбі,
Омріяну здобудем перемогу!

(Олександр Герман, учень 11 класу Володимирецького ліцею “Колегіум” Вараського району, літстудія “Первоцвіт”).

Дякуємо наставникам, які мотивують дітей до творчості в такий непростий час, гідно роблять важливу справу в тилу, вчать словом підтримати незламний дух бійців – і тим наближають Велику Перемогу.

Від імені правління, журі конкурсу, учасників та переможців обласного літературного конкурсу “Перло многоцінне”, твори яких традиційно увійшли до щорічного альманаху “Проріст”, висловлюємо

щиру вдячність Товариству української мови (м. Чикаго, США) та їхнім очільникам пані Вірі та пану Богдану Боднарукам.

Не вперше разом із дипломами та альманахами переможці отримують цінні подарунки – книги від громадської організації “Інститут української національної ідеї”, за що дякуємо очільнику Анатолію Жуковському.

Рівненське обласне об’єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

*“Театр – це взаємообмін енергіями.
Головне, щоб ця енергія йшла і зі сцени, і з зали.
Коли вони об’єднуються, це прекрасно”.*

Олег СТАЛЬЧУК: “Вистава – це жива субстанція, яка постійно змінюється”

У Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка відбулася прем’єра вистави “Кар’єра Артуро Уї, яку можна було спинити” за п’єсою Бертольда Брехта у постановці головного режисера театру Дмитра Богомазова. Творці вистави намагаються провести паралелі із сучасністю, а головного героя – показати подібним до диктаторів Адольфа Гітлера та Володимира Путіна. Роль старого Доргсборо виконує народний артист України Олег Стальчук. Сьогодні пан Олег – гість “СП”.

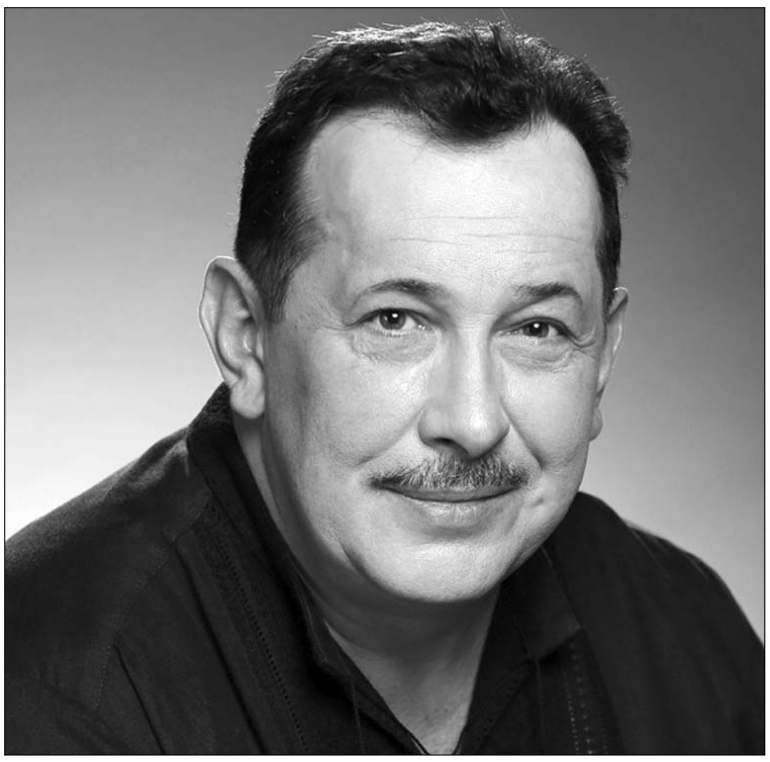

– Розкажіть, будь ласка, як для вас минув рік Великої війни.

– Як і для більшості, вона розпочалася несподівано. Наш театр збирався на гастролі до Львова. І тут... Я був шокований, до останнього не вірив, що Путін на таке наважиться. Крім театру, у мене була інша робота, тому я залишився в Києві. Звісно, було тривожно...

Через деякий час театр вирішив починати працювати. Ніхто не знав, які вистави грати, виникало безліч запитань. Спершу ми грали в Національному академічному драматичному театрі імені Лесі Українки. Створили також кілька виїзних концертних бригад.

І хоча нас добре прийняли в театрі Лесі Українки, однак ми з нетерпінням чекали повернення на рідну франківську сцену.

Щойно повернулися до рідних стін, почали репетиції вистави “Кар’єра Артуро Уї, яку можна було спинити”. Роль Доргсборо мені запропонував режисер Дмитро Богомазов. Граю в його виставі “Morituri te salutant” за новелами Василя Стефаника. Це думаючий, талановитий режисер. Грати у нього цікаво.

Сьогодні життя в театрі відрізняється від того, що було до війни, і внутрішньо, і зовнішньо. Ми, актори, відчували на собі весь тягар, як і решта киян. Виникало багато моментів, про які раніше навіть не думали.

Друга частина назви вистави стосується саме мого персонажа. Яким чином він міг “спинити кар’єру”? Ми намагаємося проводити паралелі з Путіним, як драматург свого часу – з Гітлером. Подумаймо, хто їх міг спинити.

На наших очах відбувається історія з Путлєром. Коли почалася війна в Чечні, Грозний зрівняли з землею, було здійснено геноцид чеченського народу – що відбувалося у світі? “Глибоке занепокоєння. Велике співчуття”. Після цього була Грузія, те саме. Далі – анексія Криму. Якоюсь мірою цивілізований світ і відповідає образу мого персонажа. Коли анексували Крим, окупували частину Донбасу – всі співчували і водночас будували “Північний потік”, купували в росії нафту та газ. Як каже мій персонаж: “Причини дві тому – багатства хіть і страх ганьби”.

Боюся навіть уявити, що було б, якби український народ не зупинив росіян під Києвом. Знову були б “великі занепокоєння” і “глибокі співчуття”? А чому Україні спочатку зовсім не давали зброї?

Та повернемося до мого персонажа. Він персоніфікований, я намагався надати йому якихось людських рис. Але для мене він, насамперед, – це той цивілізований світ, який міг його спинити, але не спинив. Хочу, щоб цей цивілізований світ не скінчив так, як мій герой.

– Ви пам’ятаєте попередню постановку цієї вистави, в якій головну роль грав Богдан Ступка?

– Так, дійсно. Я навіть грав у ній. Мій персонаж постійно помирав. Тобто я грав усіх тих, хто помирав у цій виставі. А роль мого нинішнього персонажа виконував Михайло Крамар.

Не хочу навіть порівнювати ці вистави – це абсолютно різні постановки. До речі, нинішня вже третя. Перша свого часу була на малій сцені, багато хто називав її вдалою. Вистава “Моя професія – синьйор з вищого світу” теж мала кілька редакцій. Усі вони різні, але кожна прекрасна по-своєму.

Вважаю, що всі мої колеги у новій виставі грають блискуче. Кожен намагається донести свою часточку, відведену йому.

Зізнаюсь, ніколи не буваю повністю задоволеним власними ролями з різних причин. То бачиш, що тобі щось не вдалося на сцені, то твоє бачення не збігається з баченням режисера чи колег по сцені... Така особливість акторської професії. Не пам’ятаю, щоб я колись казав: “Ось на сто відсотків я досяг ідеалу”. Вистава – це жива субстанція, вона постійно змінюється. І це залежить від багатьох чинників: щось – від нас, акторів, щось – від того, що зала інша. Це мистецтво, яке відбувається тут і зараз. Як люди різні, так і вистава щоразу різна.

– Що вплинуло на ваш вибір професії?

– Хотілося займатися усім. У мене була ілюзія, що можна стати

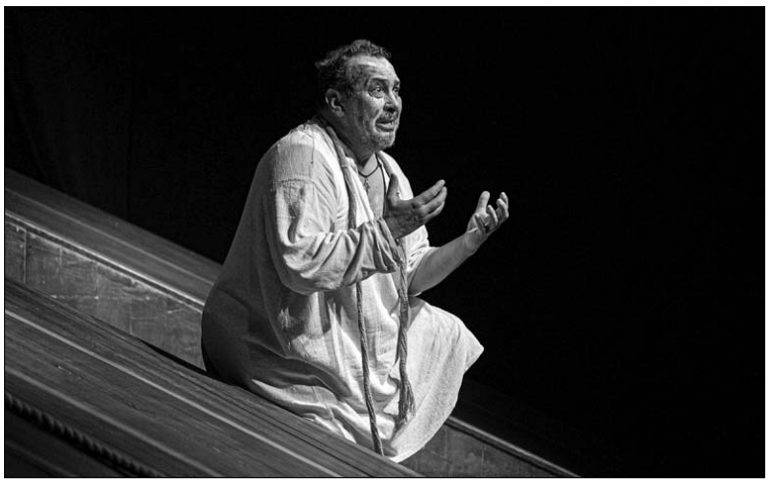

і трактористом, і будівельником, і ким завгодно. Спочатку я пів року навчався у Львові, у студії при Національному драматичному театрі імені Марії Заньковецької. Потім пішов в армію, а коли повернувся, студію вже закрили. Мусив вступати вдруге, цього разу до театрального інституту (нині Національний університет театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого).

У мене були прекрасні вчителі: Ірина Молостова, Олександр Ціановський, Юрій Висоцький. Розуміння професії дали мені педагоги. Звичайно, з часом ти сам набуваєш досвіду. Але буває, що заходиш у глухий кут і не знаєш, що робити. Тоді подумки звертаєшся до своїх вчителів. Думаєш, а що б вони порадили, що б сказали, як би на це подивилися? І дуже часто це мені допомагає. Без перебільшення можу сказати, що професію мені дали справжні майстри.

Після навчання мене запросили до Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. Очевидно, що без моїх педагогів не обійшлося. Хтось порадив подивитися наші дипломні вистави, на які приходив художній керівник Театру Франка Сергій Данченко. Він уважно придивлявся до людей і тоді, коли вони вже починали працювати в театрі.

Я поступово вливався в одну з найкращих театральних труп України. Першою була роль у виставі “Пошилися в дурні”, яку ставив Володимир Опанасенко. Вважаю цю роль не зовсім вдалою. Та й сама вистава протрималася у репертуарі театру недовго. Потім грав Хому Брута у виставі “Хто зрадив Брута” у постановці Станіслава Мойсеєва.

За ці роки змінилися відчуття, з якими виходжу на сцену, розуміння персонажів. Як люди стають іншими з віком, так само міняється розуміння професії. Але якісь концептуальні речі, закладені вчителями, залишилися незмінними, як і хвилювання перед зустріччю з глядачем.

– Раніше ви багато грали в українській класиці. А тепер?

– Я зараз граю у “Безталанній”. А раніше були “Дай серцю волю, заведе у неволю”, “Талан”, “Суєта” та ін. До української класики існує зверхнє ставлення, мовляв, вона поверхнева. Насправді наша класика прекрасна. У ній є наїв і чистота стосунків, які, як на мене, дуже цінні. Проте на кожну п’єсу треба дивитися окремо, підбирати до неї свій ключик.

– Багатьом глядачам запам’яталася вистава “Дорога Памела”, яка нещодавно повернулася до репертуару театру.

– Це хороша драматургія. Хороший колектив, що підібрався, намагалися зробити виставу теплою і доброю. Персонажі наче задумують вбивство. Але насправді вони як діти, що загралися. Поступово з героями відбуваються певні трансформації. Людська доброта Памели всіх їх змінює, хоча з самого початку вони теж не були надто поганими. Спершу думали не про саме вбивство, а про результат, який буде після нього.

– Які образи створювати складніше – комедійні чи трагедійні?

– Я б не став розділяти – тут ми робимо комедію, а тут трагедію. Процес створення кожної окремої вистави має свій шлях. Одна робиться так, інша зовсім по-іншому. Так само і персонаж. Кожного разу шукаєш нові підходи. У кожної нової роботи своя окрема історія.

– Також вам чимало доводилося грати у виставах за п’єсами Шекспіра. У чому, на вашу думку, унікальність цього драматурга?

– Мені здається, що він дає достатньо ґрунту для творчості. Одну й ту ж саму п’єсу, один і той самий текст різні режисери ставлять по-різному. І всі вони мають рацію, бо вони саме так бачать виставу. Шекспір дає місце для втілення фантазії того чи іншого режисера.

Важко підрахувати, скільки разів ми поставили “Річарда ІІІ”. У нашому театрі він один, а в іншому – абсолютно інший. Шекспір дає можливість для інтерпретації образів. І ніхто не дорікне, що там поставлено правильно, а там – ні.

– Ви граєте і на основній, і на камерній сцені. Відчуваєте відмінності?

– На камерній сцені більш стислий простір, тому інший спосіб гри. Інший майданчик – інша атмосфера спілкування з глядачем.

Театр – це взаємообмін енергіями. Ця енергетика йде і у великій, і в малій залі. Головне, щоб ця енергія йшла і зі сцени, і з зали. Коли вони об’єднуються, це прекрасно.

– Чи є вистави, які стали для вас особливо близькими?

– Не хочу якусь виділяти. Намагаюся ставитися до кожної однаково. Звісно, є такі, що подобаються більше. Але коли ти виходиш на сцену, то в цю мить, у цей момент, саме ця вистава має бути для тебе найкращою. По-іншому бути не може.

Зараз ми працюємо над виставою “Візит”, у якій я гратиму Іля. Думаю, ще рано щось про неї говорити. Головне, аби вона сподобалася глядачеві.

Ставить виставу Давид Петросян. Вже маю досвід роботи з цим режисером у виставі “Крум”. Дуже подобається, що у молодих режисерів, які прийшли до нашого театру, є свій особливий погляд і вони не бояться його втілювати.

Звісно, є ролі, про які мрію. Але про це поки що не розкажу. *(Усміхається)*.

В інших театрах не граю. Проте маю досвід роботи в антрепризі. Свого часу разом з Володимиром Горянським, Оленою Хохлаткіною та Лесею Самаєвою я грав у виставі Дмитра Богомазова “Ідеальна сімейка”. Цікавий досвід. Але організаційно складно робити такі проєкти.

– Чим для вас є кіно?

– Це залежить від матеріалу, режисера, мого бачення. Якщо цікавий матеріал і цікавий режисер, то, звісно, працювати цікаво. А ще, не буду приховувати, це й можливість додаткового заробітку.

Кіно – це дещо інша творчість, ніж театр. Як я вже говорив, театр це живе спілкування, тут і зараз. А в кіно є монтаж, сценарій. Це різні сторони акторської професії. Тут також не хотів би виділяти якихось окремих робіт. Але мені сподобався процес роботи над стрічками “Кава з кардамоном” та “Зачароване кохання”.

А ще займаюся дубляжем. Спочатку озвучував документальне кіно, згодом став дублювати й художнє. Звичайна робота. Я б не сказав, що змінюю свій голос під кожного персонажа, але має бути певний посил. Якщо глядач дивиться фільм і йому нічого не заважає – отже, мета досягнута, фільм озвучено добре.

– Свого часу ви вели програму “Народний суд” на телеканалі “Інтер”.

– Це була складна програма, зі своїми не завжди веселими історіями. Зізнаюся, вести її було непросто психологічно. Особливо, коли там розглядалися реальні історії. Проіснувала ця програма недовго.

Зараз також співпрацюю з різними телеканалами. Зокрема, я голос каналу ICTV, пишу для телемарафону новин.

– Що б ви хотіли сказати на завершення нашої розмови?

– У нас є три шляхи. Або маємо померти як нація, як народ, або стати рабами у прямому сенсі цього слова, або ж перемогти. Безперечно, перші два шляхи нам абсолютно не підходять. Тому мусимо перемогти. Безсумнівно.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото із сайту Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка

“Війна забрала чотирьох братів Іще малими.
А мені судилось Рости за них, щоб наше древо роду
І далі коренилось на землі...”

І скальпелем, і пензлем, і пером

Вадим ПЕПА, м. Київ

У передмові до книги Анатолія Радзіховського “Палітра почуттів”, виданій 2018 року, Борис Олійник порівняв автора зі знаменитостями “в часи Ренесансу”, коли “було багато феноменальних людей, які відзначалися багатогранністю талантів”, і підтвердив заявлене: “Перед усім він видатний хірург, академік Української АН, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки та техніки, лауреат Державної премії України, гідний учень і продовжувач школи незабутнього Олександра Шалімова. Їхній двотомний “Атлас операцій на органах травлення” назавжди увійшов в історію світової медицини”.

У біографічній поемі “Моя доля” Анатолій Радзіховський заявляє: “Я мало спав, а працював багато. І скальпелем, і пензлем... Я десять літ поклав на малювання оригінальних і типових операцій. І ось двотомник, виданий в Москві. А згодом виставка у Лейпцігу книжкова, Медаль велика Срібна в нагороду... Ми плуга прем, Зігнувши спини – не стогнемо, До краю, до межі”.

Хірург щасливий з того, що, провівши безліч операцій, “жодного з людей ... не віддав в ті дні дочасно Богу”.

Вищі небесні сили благословили Анатолія Павловича на поетичну творчість, на володіння словом з такою ж майстерністю, як і скальпелем. Оповів віршами про долю свого покоління у XX і на зорі XXI століття нової ери, а до певної міри – і про буття людства в жорстокій юдолі земній:

Бо я ж лиш часточка того народу,
Який впродовж віків козацьку честь
Підносив до небес, немов святиню...

Обпікають спомини про “страшний двадцятий вік”:

Війна в Європі, революцій смерчі,
Терор червоний, табори сибірські,
Голодомор і Друга світова –
Так і пішли чотирнадцять мільйонів
Трудящих українців в наглу смерть.
А скільки ненароджених, о Боже,
Рабів твоїх до тебе не прийшло!
Питань багато, відповідь єдина:
Тим віком страдним правив сатана...
Фашист загарбав рідну Україну,
Тальне спалив і нашу хату
Перетворив на згарище страшне.
Як тяжко моя мати Катерина
Мене носила під гарячим серцем,
Перемагала смерть у молитвах
Під канонади і сирен виття.
А на фронтах десь батько мій Павло...
Війна забрала чотирьох братів
Іще малими. А мені судилось
Рости за них, щоб наше древо роду
І далі коренилось на землі...

Тальне, де народився Анатолій Павлович, – свята колиска українського етносу. Вихований у правічній Тальянці А. Радзіховський – член НСПУ, лавреат мистецько-літературних премій “Визнання”, “Золотий Орфей”, “Дружба” і премії імені Володимира Винниченка. Поет, прозаїк і глибоко мислячий публіцист. І хіба ж не на подив – заслужений художник України. Його живописними полотнами в залах Українського фонду культури (тепер імені Бориса Олійника) та Будинку художника в Києві милувалися тисячі любителів прекрасного.

Свій серед своїх. І не лише з-поміж вірних до останнього подиху клятві Гіппократа, а й у колі митців, як сам зізнається у вірші “Анатолію Базилевичу”:

В кафе “Еней” в елітному будинку,
що банківську собою повінчав,
зібрались ми у час перепочинку,
і дух апостольський нас поєднав –
письменників, художників, поетів,
і час летів за келихом вина.

А з стін сіяли веселки портретів,
старої “Енеїди” дивина.

Співчуваю тим, хто не гортав унікальне видання 2017 року талановитого сина рідної мені Черкащини “Спалах болю” – “Поезії, Графіка, Живопис”. Наклад скупий – 300 примірників. На щастя, ціни не скласти ілюстраціям – насамперед живописним взірцям заслуженого художника України Радзіховського та численним фотографіям у колі знаменитих хірургів і видатних митців, іменами котрих пишається не лише волелюбний український народ, а й увесь світ.

А в книжці поезії і прози “Палітра почуттів” до глибини душі зворушує вірш “Батьківська хата” з присвятою “Землякам Тальнівчанам”. Не просто близьке й зрозуміле, а прозірливе заявлено Анатолієм Павловичем:

Благословенна будь, свята земля,
Де гірський Тікич плине в сині далі...
Там жив мій рід, либонь, з трипільських літ,
Худобу випасав і сіяв жито.

Анатолій Радзіховський не заради красного слівця відзначений, як особистість часів Ренесансу. Вражають судження з його уяви про всесвіт у невпинному плині вічності. Хоча б і рядки з “Посвяти батькам”:

*Відомо всім: бог сонця – **Ра...***

Моя Соборна Батьківщина –
*Кохана Ненька – Ук**Ра**їна...*

Бо пів століття край стола
*Стояв в бахілах лікар **Ра.***

Потужна генна пам’ять спонукала на глибинне самовираження поетів і геніальних народних художниць України – Марію Примаченко, Катерину Білокур... Наважуся сказати, що з таких же самородків – і Анатолій Радзіховський. Його слово прагне доторкатися не до скороминущого, а до вічного, неперебутнього:

І оживає у душі
Святая матінка моя,
Безсмертна роду берегиня
Й до мене тихо промовля.
І знов молитву колискову
Я чую...
Благословенні ж будьте, мамо!
Приходьте хоч в тривожні сни,
Щоб міг я тихо пригорнути
Вас до своєї сивини.

Від батька-матері Анатолій Павлович успадковує святість сім’ї та відданість родинним обов’язкам. Повчає і заповідає, як шанувати рідну матір, з якою щирою любов’ю поважати батька, як цінувати доброчинну діяльність братів по духу. У поезіях високого натхнення – зворушливі одкровення відданості дружині Лілії Олександрівні, єдиній обраниці на все життя. Повчальні приклади батьківського взаєморозуміння з рідним сином. А ще – взірці турботи людини великого серця про онука, якому щастить з малих літ збагачуватися мудрістю дідуся.

На широкому життєвому полі не перелічити зустрічей з тими, хто гідний звання людини з великої літери. Надзвичайно цікаві поетичні присвяти тим і прозові спомини про тих, з ким Анатолій Павлович спілкувався та ділився заповітним, – з головою Українського фонду культури Борисом Олійником, солов’їним голосом української пісні Дмитром Гнатюком, видатним майстром сцени Богданом Ступкою, першим і єдиним астронавтом незалежної України Леонідом Каденюком та достойними доброго слова колегами по роботі. А понад усе – уклін землякам-тальнівчанам. Дитинство і юність у колі односельчан благословили знаменитого хірурга, визнаного художника, поета з божої ласки, прозірливого прозаїка на синівську відданість рідному народу.

На зібраннях Черкаського земляцтва “Шевченків край” у Києві Анатолій Павлович виділяється винятковою доброзичливістю. Він такої вдачі, щоб міряти кожного співбесідника не з голови до п’ят, а від голови до неба. Неодмінно підтримує доброчинні діяння. У здобутках на творчих нивах – літературній і живописній, а тим паче медичній, Анатолій Павлович – неперевершений.

Широта його знань – виняткова, обізнаність у будь-чому – неймовірна. Докладає зусиль, щоб просвіщати мільйонні маси. Пристрасним публіцистом виступає в доданій до поезій прозі. Його міркування масштабні, всеохоплюючі: “Як батьки вчать своїх дітей уму-розуму, так і письменники “вчителюють” – об’єднуючи безліч спостережень, закарбовують у художніх образах ту мудрість, яку беруть у своєму часі... Погано інше... українська влада не навчилася жити національними інтересами, дбати про культурність і освіченість свого народу і хоч трохи дбати про “побут” його духовних провідників”. Який там “побут”, коли йдеться про збагачення торбохватів?

На сході багатостраждальної України підриваються на поставлених окупантами мінах мирні мешканці. Стираються з лиця землі міста й села. Гинуть під обстрілами захисники рідної Матері-Землі, а також безневинні діти й старі дідусі, бабусі, яким три чисниці до смерті. Отруюються на довгі роки земля, вода, повітря. Учиняється не якась там придумана “гібридна” чи “громадянська” війна, а таке ж винищення українського народу, як 1708 року в Батурині та як після “вікторії” “скаженого свата” Петра І під Полтавою.

Сліпорожденні глухі до прози в “Палітрі почуттів”: “для досягнення бідними рівня життя такого, наприклад, як у США, будуть потрібні ресурси чотирьох таких планет, як Земля”. Кількість населення на ній перетинає позначку у вісім мільярдів. У той же час в Україні спостерігається катастрофічне зменшення люду. Уже втокмачують хитромудрі в голови довірливих, що до кінця цього століття залишиться в Україні 17 мільйонів.

Те, “що В. І. Вернадський не зовсім вдало назвав ноосферою”, наголошує А. П. Радзіховський, – “біосфера і техносфера”. “Непримиренна конфронтація між ними поглиблюється і загострюється з кожним десятиліттям”. А що ж українська еліта? Кому ж, як не їй, звертати увагу на те, що зростає “напруженість у системі біосфера-техносфера”. Градовими хмарами насуваються загрози “на тлі відносного й абсолютного зниження чисельності старіючого населення Західної Європи і постраждянського простору, викликаного певною мірою третьою фазою “демографічної дірки”, що виникла через людські втрати під час Другої світової війни”. Та чи можна уявити, аби прозірливі, як А. Радзіховський, били в усі дзвони на сполох на телеекранах?..

Не мені вчити вченого, як їсти хліба печеного. Анатолій Павлович – сам собі вимогливий судія:

Коли життя підійде до межі,
З якої вже не буде вороття,
До Господа прийди і попроси
Прощення в нього за своє життя.

Головне ж для відданих до останнього подиху рідній Матері-Землі – бити лихом об землю, як заповідано з діда-прадіда, та дивитися крізь густий туман в очі істини.

Нова “Ластівка”

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА, м. Чернівці

У видавництві “Місто” побачив світ черговий номер літературно-просвітницького журналу “Ластівка”. За задумом редакційної колегії випуск присвячений людям, подіям і фактам, пов’язаним із широкомасштабною війною, яку рік тому розпочали російські окупанти, вдершись на територію України тисячами танків, мотострілецької зброї, сотнями винищувачів і гелікоптерів, десятками кораблів і катерів зі смертоносною зброєю. У кремлівських лідерів був план захопити Україну за три доби. Цей план проповідували в церквах московські батюшки, мовляв, не противтесь, вони прийдуть – і все буде добре. Але події в Бучі, Ірпені, Гостомелі, на окупованих територіях Запорізької, Харківської, Херсонської, Миколаївської областей засвідчили не бачені досі звірства окупантів.

На 80-ти сторінках нової “Ластівки” – гарячі події та їхнє сприйняття через розповіді дітей і дорослих, учасників боїв і їхніх рідних, юних художників і поетів, досвідчених майстрів слова і науковців, тих небайдужих, хто таким чином намагається зафіксувати історичні події, поширювати правдиві факти про злочини Росії та творити власний інформаційний простір.

Номер журналу вийшов з новим дизайном від художниці й письменниці, нашої землячки Юлії Косівчук, вірші якої опубліковано на сторінках видання. Передмовою до нього стало молитовне звернення до читачів відомої письменниці й громадської діячки Галини Тарасюк, яка благає Всевишнього: “Допоможи, щоб ця війна пішла із нашого життя назавжди!”

Вражаючою видалася рубрика “Війна очима дітей” – невигадані історії, які розповідають про щемливі події з життя та героїчну загибель наших героїв.

Під рубрикою “Сучасна література” читач знайде нові твори молодих літераторів – Романа Стадника, Христі Венгринюк, Максима Дупешка. На вістрі часу – задокументовані історії українських переселенців, які покинули рідні домівки через суцільні обстріли та звірства загарбників.

Сторінка презентацій належить доктору філологічних наук, письменнику, професору, невтомному просвітянину, 85-річному ювіляру Богдану Мельничуку та його поетичному збірнику “Не продається отча хата”, на якій розміщено вірш “Спинись, московіє шалена”: *У них – Сибір // Й царі – псявіри // А в нас – козацтво і гайдамацтво...*

Відзначені на сторінках журналу і знакові культурні події в державі, зокрема, йдеться про відтворення вишиванки Степана Бандери. Про це розповіла засновниця Всесвітнього дня вишиванки Леся Воронюк.

Тележурналістка Емма Антонюк розповідає про перемогу на Євробаченні яскравого самобутнього гурту “Калуш”. У новій “ Ластівці” йдеться і про хіт від гурту “Авіатор” – “Азов” чернівецького музиканта Дмитра Тодорюка і нову пісню журналістки Людмили Черняк “Настане день”. Йдеться, звісно, про день нашої Перемоги.

Читачі познайомляться з новими поезіями Світлани Шабат-Савки, Олени Рєпіної, Павла Іваницького, Марії Звірід, Валентини Буняк, Василя Фесюка.

Лейтмотивом видання є слова юних художників, які публікують у “Ластівці” свої малюнки та листівки для наших захисників: “Разом ми сильні!”

“Не відпускала мене Крушельницька із Брешії, не відпускає і дотепер, в Україні”.

18.02.2023. Вишиванка й кімоно

Галина ДАЦЮК,
журналістка

Спочатку про сумніви. Колись у радіоінтерв’ю учасниця російсько-української війни Андріана Сусак, яка тепер лікується від важкого поранення в госпіталі, розповіла мені, що коли вони з чоловіком вирішили офіційно одружитися, то не могли вибрати для цього “нейтральну” дату. Бо кожен день спотикався об болючу втрату побратимів чи був пов’язаний із важкими боями на сході і знову ж таки з втратами...

Не знаю, як ви реагуєте на подібні дні, але я емоційно не вимикаюсь. І тому, коли побратим письменник Олександр Балабко запросив взяти участь у презентації книжки “Кімоно для Баттерфляй”, присвяченої Соломії Крушельницькій, я одразу ввімкнула “ліхтарик”: 18.02 – День пам’яті Героїв Небесної Сотні. Чи на часі захід? А зранку ще й “дощик капає дрібненько” – сльози весни, сумління підгризає...

Проте, коли о 14.00 велика зала Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого вщерть наповнилася доброю сотнею люду, подумки пожурила себе: як можна сумніватися в тому, що презентація потрібна саме сьогодні? Що ця зворушлива чота шанувальників талантів Соломії Крушельницької, Олександра Балабка і Світлани Мирводи, чекає на зустріч з ними, як на весну! І поки сцена за сценою (а їх за сценарієм сім) тривала літературно-театрально-пісенна оповідь про дивовижне життя і творчість великої Соломії, мої сумніви забрала до краплинки Дніпрова вода.

Думаю, що на межі сумнівів і радості жила й співала велика Соломія. У променях світового тріумфу Мадам Баттерфляй линула подумки на далеку батьківщину.

Олександр Балабко, автор книжки “Кімоно для Баттерфляй”

Не раз запитувала себе, чи щаслива, чи по правді живе. Крізь п’ятихвилинні овації блискучої слави вчувала шелест дощу з рідної Білої на Тернопіллі. Однак і Італію вважала своєю другою батьківщиною. Мозаїка японського кімоно зрадженої Чіо-Чіосан нагадувала Меї взори борщівської сорочки і вона печально зізнавалась: “Я співала скрізь по світах, на великих сценах, різними мовами... Але ніколи – рідною...” Проте Крушельницька знову і знову виходила до публіки на сцени “Опера Гранье”, “Сан Карло”, “Гранд Опера”, “Ла Скала”, розуміючи, що її сопрано – це голос української душі. І вона співатиме для цієї публіки, скільки зможе!

Вона віддасть себе сцені з думкою про Україну. Гаситиме в собі палкі почуття. Не відповість взаємністю безмежно закоханому у неї Йосипу Білинському з сусіднього села. Лише раз вони зустрінуться за межами батьківщини...

Коли розпочнеться Перша світова, Йосип приїде до рідної Козівки вклонитися могилі батька. Там, у Галичині, познайомиться з майбутніми січовими стрільцями, які були впевнені, що велика війна не за горами, і після неї Україна, нарешті, здобуде самостійність. Повернувшись до Каїра, Білинський просить у хедива відставки, продає свій маєток, кошти переказує до швейцарських банків і переїжджає до Відня.

Разом із однодумцями Йосип заходився забезпечувати українські полки медикаментами та провіантом, вносить великі кошти. Зв’язків із Соломією не припиняє (вона з чоловіком Чезаре у Віареджо, переймається комітетом бідних родин, чоловіки яких у війську), у листах повідомляє її про утвердження українства і про появу талановитої творчої молоді, що йде в бій, озброєна піснею...

Від тієї війни минуло 100 років, і українські поети та композитори уже в наче удержавленій Україні знову стали писати про війну. У Олександра Балабка і композитора Леоніда Нечипорука після анексії рашистами Криму і захоплення Донбасу народилася пісня, яку виконує Світлана Мирвода, де є такий приспів: “Ой війна, війна, війна... вІйнонька, війнОнька... Як від дешевого вина болить голівОнька”...

Сцена з презентації. Роль Соломії виконує народна артистка України Світлана Мирвода (ліворуч)

Війна триває, проте Україна співає. Бо пісня – це невід’ємна частина світу, що зветься Україною. Рідних пісень було багато у репертуарі, у душі й серці, незрівнянної Баттерфляй у вишиванці, Соломії Крушельницької.

Сто “Метеликів” Соломії пролетіли над трьома континентами за участі історичних подій і постатей! Магічний політ Метелика “родом з України” триває сьогодні. І, як зауважив, завершуючи роман (блискуче виданий у ВД “Букрек”, директорка Дарина Максимець) автор Олександр Балабко: “Не відпускала мене Крушельницька із Брешії, не відпускає і дотепер, в Україні”.

...Дві години дійства закінчилися щирими і вдячними оплесками! Bravo лунали після кожної української пісні з репертуару Крушельницької, які виконала Світлана Мирвода, справді народна артистка і справді неповторна! Словом, Соломія і справді не відпускає.

Дякую Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого, що в умовах війни тримає Українське Слово, і особисто Тетяні Скирді.

Дякую, дорогий друже Олександре, за твій мудрий талант, за щиру любов до тих, про кого пишеш. За впевненість, яка розвіює сумніви і додає снаги багатьом-багатьом людям. Як у цей незабутній день. Будь! Бо твої книжки і твої пісні завше на часі.

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 30300346000002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Черняхівський Олексій Іванович — 1000 грн.
2. Середницький Леонід Михайлович — 1000 грн.
3. Чистяк Дмитро Олександрович — 4000 грн.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 23008